

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KALEM ve MÜDDESSİR SÛRELERİNDE CEHENNEM'E
GÖTÜREN AMELLER**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Osman Nedim YEKTAR**

**Enstitü Ana Bilim Dalı : TEMEL İSLAM BİLİMLERİ
Enstitü Bilim Dalı : TEFSİR**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Davud AYDÜZ

EYLÜL - 2002

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	III
ÖZET.....	IV
SUMMARY.....	V

GİRİŞ.....1

1.KALEM SÛRESİ3

1.1. Tanıtımı.....	3
1.2. İniş Yeri ve Zamanı.....	3
1.3. İçerik İtibariyle Diğer Sûrelerle Münasebeti.....	3

2. KALEM SÛRESİ'NİN İHTİVA ETTİĞİ BAZI KONULAR.....5

2.1. Ayette Geçen “Nun” Huruf-u Mukattaası.....	6
2.2. Kalem’e ve O’nunla Yazılanlara Yemin Edilmesi.....	7
2.3. Kalem’in Mahiyeti.....	9
2.4. Hz. Muhammed (sas.)’in Mecnun Olmadığı.....	10
2.5. Hz. Muhammed (sas.)’in Yüce Bir Ahlak Üzere Olduğu.....	13
2.6. Sapıkla Yoldan Çıkmış Olanın Kim Olduğu?.....	14

3. KALEM SÛRESİNDE CEHENNEM'E GÖTÜREN

AMELLER.....16

3.1. Yalancı ve İkiyüzlü Olmaları.....	17
3.2. Çokça Yemin Etmeleri.....	22
3.3. Çok Ayıplayıp, Koğuculuk Yapmaları.....	25
3.4. Hayra Mani Olup Haddi Aşmaları.....	26
3.5. Kaba ve Kulağı Kesik Olmaları.....	27
3.6. Soysuz Olmaları.....	29
3.7. Mal ve Evlat Sahibi Olmakla Gururlanmaları.....	32
3.8. Burunları Üstüne Damga Vurulması.....	33
3.9. Dünyadaki Cezaları.....	37

4. MÜDDESSİR SÛRESİ.....40

4.1. Tanıtımı.....	40
4.2. İniş Yeri ve Zamanı.....	40
4.3. İçerik İtibariyle Diğer Sûrelerle Münasebeti.....	40
4.4. İlk İnen Sûre Olup Olmadığı.....	41
4.5. Hz.Peygamber’e (sas.) Risalet Verilmesi.....	41

5. MÜDDESSİR SÛRESİNDE CEHENNEM'E GÖTÜREN

AMELLER.....45

5.1. Mal ve Evlat Sahibi Olmaları.....	48
5.2. Allah’ın (cc.) Ayetlerine Karşı Çıkmaları.....	50
5.3. Namaz Kılmamaları.....	54

5.4. Fakiri Doyurmamaları.....	56
5.5. Gaflete Dalıp Din Gününü Yalanlamaları.....	56
5.6. Din Gününü Yalanlamaları.....	57
5.7. Öğütten Yüz Çevirmeleri.....	58
5.8. Gökten Sayfalar İnmesini İstemeleri.....	59

SONUÇ.....	63
BİBLİYOGRAFYA.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	67

GİRİŞ

Her müslümanın müntesibi olduğu İslam'ın kitabı Kuran'ı okuyup anlaması ve üzerinde düşünmesi onun en önde gelen vazifelerindendir. Çünkü Yüce Allah (cc.), bu kitabı bizlere okumamız ve anlamamız için göndermiştir. Zira Kuran, en ideal yaşam tarzını, hem dünya hem de ahiret saadetine vesile olacak prensipleri sunan ilahi bir kitaptır.

Hal böyleyken içerisinde yaşamış olduğumuz toplumun Kuran'dan ne kadar uzak olduğu bilinen bir gerçektir. Bir çok sebepten ötürü toplumumuzun Kuran'dan bu derece uzak kalması, başta toplum huzuru olmak üzere kendisini her sahada açıkça göstermektedir.

Toplumdaki bu zaafın giderilmesine yönelik çalışmalar, her zaman olagelmıştır. Ancak bunları yeterli düzeyde olmadığını da inkar etmemek gerekir. İşte bu sebepten ötürü Kuran'ı anlama ve anlatma çalışmalarındaki bu boşluğun doldurulmasına yönelik olarak bizde bir katkı sağlayabiliriz düşüncesiyle “Kalem ve Müddessir Sürelerinde Cehenneme Götüren Ameller” adı altında ele almış bulunuyoruz. Hiç şüphesiz bu çalışma ile her şeyden önce Kuran'ı anlama, daha sonrada mümkün olduğu ölçüde insanımıza anlatabilme hedefini esas aldık.

Bu amaç doğrultusunda çalışmamızı giriş, surelerin tanımı, beş ayet çatısı altında surenin tefsiri olmak üzere şekillendirdik.

Giriş bölümünde Kuran ve tefsirin önemini ve bu bağlamda sure tefsirinin sağlamış olduğu faydaları zikrettik. Surenin tanımını yaparken onu isimlerine ve Mushaf'taki yerine, Mekki yada Medeni oluşuna, diğer surelerle olan münasebetine ve hakkında nakledilmiş olan rivayetlere yer verdik.

Daha sonra surenin tefsirini yapmaya çalıştık. bunuda yukarıda zikrettiğimiz tefsirleri esas alarak ayetleri guruplandırdık ve bunlara “Bölüm” adı vermemekle birlikte tefsir kısmını üç ana başlık altında işledik. Nitekim birinci bölümde Hz. Muhammed (sav.)'i, onun özelliklerini, onun mecnun olmadığı, yüce bir ahlak üzere olduğunu, cehenneme götürecek amelleri tafsilatlı biçimde ele almaya çalıştık.

Burada bu çalışmam suresince çalışmama yön veren ve onun şekillenmesinde maddi ve manevi her türlü desteğini sefer eden muhterem Prof. Dr. Davut Aydüz'e teşekkürlerimi bir borç bilirim.

KISALTMALAR

Age. : Adı geçen eser

As. : Aleyhisselam

B. : Bin

Bkz.: Bakınız

Hz. : Hazreti

İst. : İstanbul

ra. : Radiyallahu Anh

r.ha. : Radiyallahu Anha

sas. : Sallallahu Aleyhi ve Sellem

Ter. : Tercüme Eden

Ty. : Tarih Yok

Vb. : Ve Benzeri

ÖZET

Kalem ve Müddessir surelerinde “Cehennem’e Götüren Ameller” adlı bu çalışmaya konu olan Kalem ve Müddessir Sûrelerini içerik itibariyle şöyle özetlemek mümkündür.:

Cenab-ı Hak Kalem sûresine Nun Huruf’u Mukattaasıyla, Kalem’e ve onun yazdıkların ayetine ederek başlamıştır. Daha sonra, Hz. Muhammed (sav.)’in mecnun olmayıp yüce bir ahlak üzere olduğunu bizlere haber vermiştir. Asılda bütün ümmete; zahiren Hz. Muhammed (sav.)’e hitap ederek; “yalancı, çokça yemin eden ve ayıplayan, koğuculuk yapan, soysuz ve etrafında günah işlemek ile nâm salmış kişilere itaat etmemeyi emir buyurmuştur. İşte bizde bu anlattığımız cehenneme götüren bu sıfatları geniş bir şekilde ele almaya çalıştık.

Ayrıca yukarıda anlattığımız özelliklere sahip insanların muşahhas bir örneği olarak ta bahçe sahiplerini bizlere örnek vermiştir. Bizde Kuran’da haber verilen bu örneği işlemeye çalıştık.

Müddessir sûresine ise Habibine “Ey! örtüsüne bürünen!” diye hitap ederek: “İnsanları uyarmasını isteyerek” başlamıştır. İnsanoğluna bol bol mal, evlat verdiğini buna karşılık onun Allah’ın (cc.) ayetlerine karşı kibirlendiğini, inatlandığını böylelikle cehennemi hak ettiğini tezimizde ele almaya çalıştık.

Tevfik ve nusret yalnız Allah (cc.)’ tandır.

SUMMARY

It is possible to summarize the Kalem and Muddessir suras discussed under title "Behaviours Bringing to the Hell."

Allah (cc.) has started by Nun Huruf to Kalem Sura by swearing to Kalem and its concept then Allah (cc.) has informed vs. "Last Prophet. Muhammed (sav.) is not mod also he has a great moral level

Allah (cc.) tells to prophet Muhammed (sav.) as visually (all Islamic people in trust) "Don't Obey the people Who are liar, swear so much and blame, gossip has sins.

In this study all the behaviours that causes to go to Hell were considered.

Additionally as an example of the people who have the properties mentioned above, Allah(cc.) has given us garden owners. In this study specially this example which is given in Quran was investigated.

Allah (cc.) in Muddessir sura calling to last prophet Mohammed (sav.) "The man who is wrapped to his cover" has begun sayings as "to attract attention of people". In this study it was considered that Allah (cc.) gives to people some things and children but as the answer of this action, people become haughty of the ayets of Allah (cc.)

Osman Nedim Yektar

1. KALEM SÛRESİ

1.1. Tanıtımı

Ayetleri, Elli iki.

Kelimeleri, Üç yüz.

Harfleri, Bin dört yüz elli altı.

Fâsılası م ve ن harfleri.¹

1.2. İniş Yeri ve Zamanı

“ ن Nun Sûresi, القلم Kalem Sûresi” veya ن والقلم Nun ve'l-Kalem Sûresi” denilen bu sûre Mekke’de inmiştir.² İlk inen Sûrelerdendir. İbn-i Abbas’tan (ra.) gelen bir rivayete göre “Alâk Sûresinden sonra bu sûrenin inmiş olduğu rivayet edilmiştir.³ Müddessir veya Müzzemmil Sûresinin daha önce indiğini söyleyenler de vardır. Ayet olarak ilk “اقرأ” Alâk Sûresi’nin başı, tam sûre olarak ise tefsircilerin çoğuna göre önce Fatıha Sûresi, sonra da Kalem Sûresinin indiği belirtilmiştir.⁴

1.3. İçerik İtibariyle Diğer Sûrelerle Münasebeti

“ ن والقلم ” “Kalemle insana bilmediğini öğreten o’dur” ayetlerine mana açısından pek uygun düşmektedir. Hatta bazı Mushafların tertibinde de ikinci sûre olarak bu sûre yer alır.⁵

“Kalemle öğreten, insana bilmediğini öğreten” (Alâk,96/4-5) ayetinde şuna işaret vardır: Daha önce inen birçok ayetin indiğine inanmayanlar bunları işitmiş ancak bu ayetleri, şaşkınlık ve küfürle karşıladıklarından bahsedilerek Hz. Muhammed’in (sas.) yüce bir ahlâk üzere olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra ilahi kudretin kafirleri nasıl mağlup ettiği ve mülklerinin nasıl yok olduğunu haber vermiştir.

¹ Elmalılı, M. Hamdi Yazır, “Hak Dini Kuran Dili”, 5253, Nebioğlu Basımevi, İst., 1962.

² el-Begavî, Ebu Muhammedil-Hüseyn bin Mes’ud, “Meâlimut-Tenzil”, 8/185, Taybeh Neşriyat, ty., yy..

³ es-Süyûtî, Ebu'l-Fadl Celâleddin Abdurrahman b. Ebubekir, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, 6/249, Dâr’ul-Mârifeh, Beyrut, 1983.

⁴ es-Suyuti, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/249; Elmalılı, “age.”, 5254.

⁵ Kutup, Seyyid, “Fi- Zilâl’il-Kuran”, XXX/213, İhyâ Kitabevî, Beyrut,1976.

Kalem Sûresinin Mülk Sûresi ile münasebeti de çok açıktır. Zira Mülk Sûresi **“Mülk elinde bulunan Allah (cc.), ne yücedir.” (Mülk,67/1)** diye başlamış, ilâhî kudret ve mülkün enginliğini , onun belirtilerinden olan ölüm ve hayat ile insanların yaratılış hikmetini , yaratılış nizâmının oluş tarzını, şeytanları ve inananlarla inanmayanları bekleyen sonu, bu konuda aydınlatma ve korkutma faydalarını, Hz. Muhammed (sas.)’in önemini, şükrün ve vazifenin değerini, ahiretin gerçek olduğunu ve Allah’ın (cc.) Rahmân sıfatının eserleri ile Peygamber’e (sas.) ve inanlara verdiği sözün ve rahmetinin yüksekliğini açıklayarak **“Ne dersiniz, suyunuz çekiliverecek olsa, size kim bir akarsu getirecektir?” (Mülk,67/39)** sorusu ile son bulmuş ve bu şekilde, kâfirlere neticede mülklerinin yok olacağını hatırlatarak korkutma yapılmış ve inananlara ilerde büyük bir mülk sözü vaadiyle müjde verilmiştir. Görüldüğü üzere aynı Kalem sûresindeki tertip izlenilmiştir.⁶

Mülk Sûresi ise engin merhamet sahibi Allah (cc.) ile onun peygamberi (sas.) arasında bir sır olan ve o sırrın kaynağının **“ Ne dersiniz, suyunuz çekiliverecek olsa, size kim bir akarsu getirecektir? ” (Mülk, 67/39.)** ayetindeki suyun kaynağının işaretini andıran bir simge olan **“su kaynağıyla”** bitmiş, bu mülkü idare etmenin en önemli unsurlarından biri olan kalem ve yazıya yemin ile de yeni bir sûreye başlanmıştır. Bundan en büyük amacın idrâk ve ahlâk olduğuna dikkat çekmek için o yüce peygamberin idrâk ve ahlâkının büyüklüğü; imansızların, ahlâksızların, dalkavukların alçaklığı ve itâate lâayık olmadıklarına bu sûrede işaret edilmiştir. En güzel mülk ve kültürün, düşüncesizlik, hırs ve cimrilik, baskı ve zorbalık, haksızlık ve zulüm gibi ahlâksızlık yüzünden yok olup gideceğini ve cezânın terbiye edici niteliğini uyanık olmayanlara âhiret azabının büyük bir şekilde geleceğini takvâ ile korunanların ise kazanç sağlayacağını bu sûre-i celile beyân etmiştir. Müslüman ile günahkârın farkı , hakka karşı zorbalık yapmanın, Allah (cc.)’a ortak koşmanın yerilerek yok edilmesi hedeflenmiştir. Bu kötü huyların sahiplerinin akıbetlerinin kötü olacağı bildirilmiştir. Ayrıca bu tip insanlarla uğraşırken sabırlı olmanın gerekliliği ve öfkenin zararı , özetle Hz. Peygamber’in (sas.) ve Kuran’ın yüceliği bu sûrenin son ayetlerinde anlatılacaktır⁷.

Bu sûrenin, kendinden önceki sûreyle münasebeti şudur: Önceki sûrede Yüce Allah’ın engin kudretiyle ilminin genişliğine ve mutlu ve mutsuzların hallerine dair şeylere işaret edilmiştir. Zâlimleri yüce Allah (cc.)’ın batıracağı ve üzerlerine taşlar yağdıracağı anlatılmıştır. Yüce Allah (cc.)’ın haber verdiği bu şeylerin, Resulullah (sas.)’ın vahiy yoluyla aldığı şeyler olduğu bildirilmiştir. Kâfirler ise bu ayetlere bazen şiir, bazen büyü, bazen de delilik dedikleri için yüce Allah (cc.) bu sûreye peygamberinin bu suçlamalardan uzak olduğunu, onların eziyetlerine sabretmesine karşılık mükâfatını büyüteceğini ve onun ahlâkının büyüklüğünü açıklayarak başlamıştır.⁸

⁶ Elmalılı, “age.”, 5256.

⁷ Elmalılı, “age.”, 5250.

⁸ el-Bikâî, “Nazmud-Dürer fi Tenasubil’Âyi ves’Süver,XX/273, Katar, 1984.

2. KALEM SÜRESİNİN İHTİVA ETTİĞİ BAZI KONULAR

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ.

ن والقلم وما يسطرون * ما أنت بنعمة ربك بمجنون * وان لك لأجرا غير ممنون * وإنك لعلی خلق عظیم * فستبصر وبيصرون * بأیكم المفتون * إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم بالمهتدين *

“Nûn; Kalem ve ehl-i kalemin satırlar dizdikleri ve dizecekleri şeyler hakkı içi Sen Rabbının lütfû sayesinde deli değilsin. Hem senin ecrin, mükâfâtın hiç tükenmez! Ve sen pek yüksek büyük bir ahlâk üzerindesin. Yakında göreceksin , onlar da görecekler. Derler ki: Hanginiz de imiş, o delilikler? Senin Rabbin şüphesiz pek iyi bilir: Allah (cc.) yolundan sapanlar kimdir ve onun yolunu tutanlar kimdir.

2.1. Ayette Geçen " ن " Hurûf-u Mukattaası

Ayetin başında geçen; “ن” harfî, hurûf’u mukattaa veya hece harflerindedir. Selef bu tip harfler hakkında susmayı tercih etmişlerdir. Bu tip müteşâbihâtın ilmini Allah’a (cc.) tevfiז ederek aslına iman edip, vasfını açıklamaktan kaçınmışlardır⁹.

Ancak Dahhâk, Hasan el-Basrî, Katâde gibi bazı âlimler kişilerin kendi fikirlerine muvâfık te’villerine meydan vermemek için şeriata muvâfık te’villerle bu tip müteşâbih harfleri te’vil etmişlerdir.¹⁰

Boş bir odada sakin bir kafayla ... والقلم * ن ayetlerini okuyan kişi kalbinde şunu hissedecektir ki bu ayetlerin okunuşları anındaki ses ahengi ne kadar da birbirine uygundur, ne kadar da yakındır. Aynı şekilde bu ahengi Mekkeli kâfirler de fark etmişler hayretlerini gizleyebilmek için Kuran’ı alaya almışlardır. Ya da bu ayetleri susturmak için şiddete baş vurmuşlardır. Müteâhhirîn âlimlerinin vermiş olduğu mânâlardan bir kısmı şöyledir:

a-) “ن” balık demektir. Zîrâ, Yunus (as.)’dan bahsedilirken **ذا النون** "diye bahsedilmiştir. Mücâhid, İbn-i Abbas, Mukatil bu görüştedir.¹¹ Kimileri de “Allah (cc.), Yunus’ u karnında hapseden balığa yemin etmiştir.demişlerdir.¹²

b-) “ن” Kalemin yazı yazdığı nurdan bir levhâdır. Muâviye b. Kurre bu te’vili yapmıştır.¹³

⁹ El-Beyzâvî, Ömer bin Muhammed eş-Şîrâzî, “Envârut-Tenzîl ve Envârut-Te’vîl”, V/368, Dâr’ul-Fikr, Beyrut, ty..

¹⁰ Râzî, el-Muhammed Ziyaaddin Ömer, “Tefsîrul-Kebîr-Mefatihü’i Gayb”, XV/77, Dâr’ul-Fikr, Lübnan, 1990.

¹¹ el-Begâvî, “age.”, VIII/185.

¹² es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/368. ; el-Beyzâvî, “age.”, V/368. ; Râzî, “age.”, XV/78.

¹³ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250.

c-) “ن” Mürekkep ve divittir.¹⁴ Hasan el- Basrî ve Katâde bu görüştedir.¹⁵

d-) Katade, İbn-i Zeyd’e göre ise, “ن” “Bu sürenin ismi ve kalem edatıdır.”¹⁶

e-) “Nun” Rahmân kelimesinin son harfidir. Çünkü bu kelimedede “الرحم” kelimesiyle, Rahmân isminin “ن” u birleşmiştir. Böylece Allah Teâlâ, bu ismin en son harfini zikretmiştir ki, esas maksat, bu harf değil, ismin tamamına yemin etmektir. Bu görüş, Batınîler’e aittir.¹⁷

Batınîlerin bu görüşü tutarsızdır. Çünkü böyle bir şeyi câiz görmek, Bâtınîlerin batıl görüşlerine kapı açmak olur. Tam aksine hak ve gerçek olan görüş şudur; “ن” ya bu sürenin ismidir, yahut bunun getiriliş maksadı (yine meydan okumadır), aslına iman edip vasfından kaçınmalıdır.¹⁸

2.2. Kalem’e ve O’nunla Yazılanlara Yemin Edilmesi:

وما يسطرون

Kalem ve ehl-i kalemin satırlar dizdikleri ve dizecekleri şeyler hakkı için:

Bu ayet hakkındaki görüşler iki maddeyle ele alınabilir.

Birinci görüş: **Kendisine yemin edilen şey; cins olup, bu da, semâda ve yerdekilerin, sayesinde yazı yazdıkları bütün kalemleri içine alır. Cenab-ı Hak, “Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. O Rabbin , kalemle (yazı yazmayı) öğretendir. İnsana bilmediğini o öğretti.” (Alâk, 96/4-6) buyurmuştur. Allah (cc.), insana konuşma kabiliyeti vermek suretiyle lütufta bulunduğu gibi, kalemle yazı yazabilme kuvvetini vermek sûretiyle de ona lütufta bulunmuştur. İşte bu sebeple Cenab-ı Hak, “Ki o, insanı yarattı ve ona beyanı öğretti.” (er-Rahman, 55/4) buyurmuştur.**

Kaleminden nasıl yararlanıldığının izahına gelince; Her şeyden önce, kalem sayesinde, karşınızda olmayan uzaktaki kimseler, adeta muhatap gibi olurlar. Böylece kişi, bu kalem sayesinde, dili ile yanındaki kimselere bir şeyler öğretebildiği gibi, uzaktakilere de anlatma kabiliyetini elde eder.

¹⁴ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250.

¹⁵ Taberî, “Câmiul-Beyân an-Te’vîli Ây’il-Kur’an”, XIV/20, Beyrut, 1995. ; es-Suyûtî, “age.”, VI/250. ; el-Begâvî, “age.”, VIII/186.

¹⁶ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250; Taberî, “age.”, XIV/20.

¹⁷ Râzî, “age.”, XV/78.

¹⁸ Râzî, “age.”, XV/78.

İkinci görüş: “Allah’ın (cc.) yarattığı şeylerin ilki kalemdir...”¹⁹ hadisinde bahsedilen kalemden murat, bu ayette geçen kalemdir. Nitekim İbn-i Abbas, “Allah’ın yarattığı şeylerin ilki, kalemdir. Daha sonra, Allah (cc.) o kaleme, “kıyamete kadar olacak şeyleri yaz!” dedi ve “Kalem de canlıların ecelleri ve amelleri gibi, kıyamete kadar olacak şeyleri yazıverdi...”²⁰ demiştir.²¹

Kalemden murat levh-i mahfûzda insanların amellerini yazan kalemdir. Yada Kirâmen Kâtibînin kalemidir. Bu nedenle Allah (cc.) onun değerini göstermek için kaleme yemin etmiştir.²²

ومايسطرون, ayetini alimler çeşitli şekillerde nahiv yönünden inceleyip mana vermişlerdir. Bu görüşlerden bazıları şöyledir:

Birinci olarak: Buradaki **ما** kendinden sonraki ifadeyle, te’vîl-i mastar durumundadır. Böylece ayetteki bu ifade **سَطْرِهِمْ**, takdirinde olmuş olur. Bu mastarla yemin bizzat yazma işine edilmiş olur²³.

İkinci olarak: İsmi mef-ûl manasındadır. Yani “yazılmış şeylere” demek olur. Her iki taktire göre de, buradaki “kalem” kelimesini, Allah (cc)’ın yarattıkları şeyler içinde yer alan bütün kalemler manasında alırsak, ayetin ifade ettiği mana açık anlaşılmış olur. Böylece de Allah Teâlâ her kaleme ve her kalemle yazılan şeye yemin etmiştir diyebiliriz.²⁴

ما’yı yemindeki te’vîl’i mastar olarak ele alırsak o zaman anlam şöyledir: İnsanların yaratılmaları ve fiillerini yazan “kalem” e and olsun bu birinci şekle girer. O zaman sanki şöyle denilmiştir “**وسطرهم**” bu şekilde görüş bildiren alimlerden bir kısmı Katade, İbn-i Abbas, Mücahid ve Ma’mer’dir. Bu görüş âlimler arasında pek yaygın değildir.

Üçüncü olarak: “Meleklerin kulların ibadetleri ile ilgili yazdıkları şeylerdir”. Bu görüşü Suddî savunmuştur.²⁵

Ebu Hâtem İbn-i Abbas’tan (ra.) rivâyet ettiğine göre bu ayetin manası: Kulların yaptığı işlerdir.²⁶

Begâvî, hafaza meleklerinin insanoğlunun yaptıkları amellerin yazılması olarak ele almıştır.²⁷

¹⁹ Ebu Davud, Süleyman b. Eş’as Sicistânî’l Ezdî, “Sünen”, Sunnet/16, Dâru’l İhya, ty., Beyrut.

²⁰ Ahmed b. Hanbel,5/217; Tirmizi, Muhammed b. İsa, “Sünen”, Kader/17, Mektebetül’İslâmî,İstanbul, ty..

²¹ Razi, “age”, XV/78.

²² Ebus-Suûd, “İrşâdu Aklus’selim ilâ Mezâyel-Kuran-il’Kerim”, IX/11, Dâr’ul-Mushaf, Kâhire, ty..

²³ el-Beyzâvî, “age.”, V/368.

²⁴ Râzî, “age.”, XV/79.

²⁵ Râzî, “age.”, XV/79.

²⁶ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250.

²⁷ el-Begavî, “age.”, VIII/187.

2.3. Kalemın Mahiyeti

“القلم” Kalemden murat yazı yazmada kullanılan alettir. İbn-i Atiyye demiştir ki: “Kalem” acemce bir kelimedir. Levh-i mahfuzdaki kalemde bahsedilmiştir. Nitekim hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur. “Allah (c.c) ilk defa kalemi yaratmıştır. Sonra ona: Kıyamete kadar olacak olanları yaz buyurmuştur. O da levh-i mahfuzdan kıyamete kadar ki ecelleri, amelleri ve rızıkları yazmıştır.”²⁸

Buradaki Kalemde maksat, Allah'ın Kur-an'ı yazdığı kalemdeir.²⁹

Mücahid, İbn-i Abbas (ra.)'ın şöyle dediğini rivayet etmiştir: “Cenab-ı Hak kaleme, “Kaderi yaz!” dedi de kalemde yazdı. Mahlukat olmuş bitmiş (yazılmış) şeyler üzerinde hareket etmektedir.”³⁰

Kalem'in mahiyetini maddî değil de manevî olarak ele alanlar da vardır onların beyanları şu şekildedir:

Kâdi Beyzavî, bu hususta şöyle der: Bu haberdeki ifadeleri, mecazi manaya almak gerekir. Çünkü, yazmaya has olan bir alet durumundaki kalem, canlı ve akıllı değildir. Böylece kendisine emredilip yasaklar konulan bir şey olması caiz değildir. Çünkü kalemde mükellef bir canlı oluşunu kabul etmek imkansızdır. Tam aksine bundan muradın, Allah Teala'nın o kaleme, olacak şeylerin tümünü yazdırmasıdır. Bu da tıpkı Cenab-ı Hak'ın, “O bir şeye hükmetti mi, ona ancak “ol” der, o'da oluverir...” (Yasin, 36/82) ayeti gibidir. Çünkü burada, ne bir emir, ne de bir mükellef tutma söz konusudur. Aksine bu Cenab-ı Hak'ın kudretinin, hiç bir çekişme ve hiç bir karşı koyma olmaksızın, kudreti dahilinde olan şeye, hükmünün tecelli etmesidir.³¹

Bazı kimseler de burada zikredilen “kalem”in, “akıl” olduğunu ve aklın, bütün mahlukatın hemen hemen temeli olduğunu ileri sürerek şöyle demişlerdir: “Bunun delili, haberlerde yer alan şu husustur: “Allah'ın yarattığı şeylerin ilki kalemdeir.”³² Bir başka haberde ise, “Allah'ın yarattığı şeylerin ilki cevherdeir. Böylece Cenab-ı Hak bu cevhere, heybet gözüyle nazar etti de, cevher eridi, kızıştı. Ardından ondan bir duhan (duman) yükseldi. Allah (cc.) duhandan, yani dumandan gökyüzünü yarattı, köpükten de yeri yarattı” buyurulmuştur. Bu haberin tümü, kalemde, aklın ve mahlukatın temelli olan o cevherin, aynı şey olduğuna delalet eder. Aksi halde çelişki söz konusu olur.³³

²⁸ Taberî, “age.”, XIV/21.

²⁹ el-Begâvî, “age.”, VIII/187.

³⁰ Râzî, “age.”, XV/78.

³¹ el-Beyzâvî, V/368.

³² Tirmizî, Tefsiri-Sûre/68.

³³ Râzî, “age.”, XV/79.

2.4. Hz. Muhammed (sas.)’in Mecnun Olmadığı

ما أنت بنعمة ربك بمجنون

“Rabbinin, lütfuyla, deli değilsin.”

Bu ayet, “**kaleme ve onun yazdıklarına yemin edilmesinin**” cevabıdır. “**Mecnûn**” kelimesinin başındaki “**ما**” harfî ayete sanki şu anlamı katmaktadır: “Ya Muhammed (sas.) sen Allah’ın (cc.) sana has kıldığı nübüvvet ve genel riyâset nimetini elde etmişsin bu durumda sen cünûndan uzaksın. Tebliğden kaynağını alan rubûbiyyet vasfının en son ulaştığı nokta olan peygamberliğin tamamlanmasını Allah (cc.) sana bahşetmiştir. Böylece haset ve düşmanlıkları sebebiyle kâfirlerin sana delilik isnâd etmelerinden sen münezzehsin³⁴

Hamde lâyük, bütün nimetlerin sahibi olan Allah’ın (cc.) hikmeti öğrettiği peygamberisin; o halde sen nasıl mecnûn olabilirsin ki?³⁵

Nübüvvet ve ileri görüş sahibi bir kişi nasıl mecnûn olabilir?³⁶

Rabbının nimeti sayesinde senden delilik uzaktır. Senin akıllı ve anlayışlı biri olduğun Allah’a (cc.) hamd etmenden ötürü apaçık ortadadır.³⁷

Bu âyet hakkındaki sebab-i nüzul rivayetleri şöyledir.

Birincisi: İbn-i Abbas (ra.)’dan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (sas.) bir gün, hanımı Hatice (rha.)’ya haber vermeden Hira mağarasına çekip gitti. Hatice (ra.) onu aradı fakat bulamadı. Bir de ne görsün, karşısında Hz. Peygamber (sas.), rengi değişmiş olarak durmuyor mu? Bunun üzerine, Hz. Hatice (r.ha) ona, “**Ya Muhammed (sas.) sana ne oldu?**” deyince, Hz. Peygamber (sas.), Cebrail (as.)’ın geldiğinden, “**Rabbinin ismi ile oku!**” dediğinden kendisine bahsetti ki işte Kur’an’dan inen ilk ayet bu ayeti kerimedir.³⁸

. Hz. Peygamber (sas.) sözüne devamla şöyle buyurdu: “**Daha sonra Cibril (as.) beni bulunduğum yerden, düz bir yere indirdi. Abdest aldı, ben de abdest aldım; sonra namaz kıldı, ben de onunla birlikte iki rekât namaz kıldım ve Cibril (as.), “Ey Muhammed (sas.), namaz işte bu şekildedir” dedi.**³⁹ Hz. Peygamber (sas.), bunu Hz. Hatice (r.ha.)’ya anlatınca, Hatice (r.ha), amcasının oğlu olan Varaka b. Nevfel’e gitti. Varaka kavminin dinine girmemiş, aksine hıristiyan olmuş biriydi. Hz. Hatice

³⁴ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

³⁵ el-Begavî, “age.”, VIII/187.

³⁶ el-Beyzâvî, “age.”, V/369.

³⁷ el-Kâsımî, Cemalettin, “Mehâsinut-Te’vîl”, XVI/5892, Halebî Şirketi, Şam, ty..

³⁸ Buhari, Bedu’l-Vahiy/1, Mektebetül’İslâmî, Elif Ofset, İstanbul, 1979.

³⁹ Buhari, Bedu’l-Vahiy/1.

(r.ha), ona durumu anlatınca, **“Muhammed (sas.)’i bana gönder”** dedi. Hz. Hatice (r.ha) ‘da, Hz. Muhammed (sas.)’i, Varaka’ya gönderdi. Varaka’nın yanına geldiğinde, Varaka ona, **“Cibril (as.) sana, herhangi bir kimseyi Allah’a (cc.) davet etmeni emretti mi?”** deyince, Hz. Muhammed (sas.), **“Hayır”** cevabını verdi. Bunun üzerine Varaka, **“Allah (cc.)’a yemin olsun ki, eğer senin davet günlerine kadar yaşarsam, sana çok büyük destek verir ve çok yardım ederim”** dedi.

Ancak, Hz. Peygamber (sas.)’in davet günleri gelmeden Varaka öldü.⁴⁰

İşte bu hadise, Kureyş kafirlerinin diline düşüp yayıldı. Bunun üzerine Kueryş kâfirleri **“o bir delidir”** dediler Allah Teala, bu sûrenin başından bu beş ayet ile onun deli olmadığına yemin etti.⁴¹

İkinci olarak: Cibril-i Emin’ in Resulullah’a (sas.) namazı tarif edip Resulullah (sas.) da namaz kılmaya başlayınca Kureyş kabilesi Resulullah (sas.)’e cinnet isnâd etmeleri üzerine Cenab-ı Hak Resulünde (sas.) onların isnâd ettikleri cinnetin olmadığını beyân etmiştir. Böylece kâfirleri tekzip etmiştir. Cenab-ı Hakkın (cc.) Resulullah’a (sas.) vermiş olduğu nimetleri; nübüvvet, umuma risâlet, lisânında fesâhat, kemâl-i akıl, cümle ayıplardan berâat ve kavmi arasında şerefliktir.⁴²

İbn-i Münzir’in rivayet ettiğine göre; Mekkeli Müşrikler Rasulullah (sas.)’e deli ve şeytan dediler. Bunun üzerine **ما أنت بنعمة ربك بمجنون** “Sen Rabbinin lütfuyla deli değilsin!” ayeti indi.⁴³

Yukarıda anlatılanlar ışığında ayetin anlamı özetle şöyledir: “Ey Habibim! (sas.) Kaleme ve kalemin yazdığı satırlara yemin ederim ki Rabb’inin sana verdiği nimetlerinden hiçbirinden sen gafil değilsin, cümlesinin kadrini bilir ve şükürünü eda edersin. Binaenaleyh; kavmin tarafından sana isnad olunan şeye mahsun olma. Zira; onlar hasetlerinden sana saldırmaktadırlar ve söylediklerini bilmezler.”demektir.

Rasulullah (sas.)’a insan için mümkün olan kemalatın cümlesi verildiğine işaret zımında tedricen kemâlât edici manasına olan **“رب”** ismi şerifi varid olduğu gibi Resulullah ‘ın (sas.) şanını ta’zim ve teşrif için **“ك”** kelimesi muhatap olan zat-ı risalete muzaf kılınmıştır. Resulullah’a (sas.) ihsan olunan nimetlerin en yükseğine ulaştığına işaret için nimet, Rab lafzına muzaâf kılınmıştır. Çünkü; nimetin, âlemleri çeşitli nimetleriyle terbiye eden Rabb’imizin nimeti olması elbette o nimetin büyüklüğüne ve cümle nimetlerin üstünde olduğuna delalet eder.⁴⁴ Allah Teâlâ kâfirlerin isnad ettikleri şeyi nefyetmekle beraber nimet-i ilahiyyenin büyüklüğüyle kâfirleri red ve tekzip etmiştir. Resül ‘ünün bu gibi layık olmadık şeylerden beri olduğunu aleme ilan ederek te peygamberin (sas.) şânını yüceltmiş ve kalbini teselli etmiştir.⁴⁵

⁴⁰ Buhatri, Bedu’l- Vahiy; Subhis-Sâlih, “Mebahis fi-Ulûmi-l’Kur-an”, 45, İst., ty..

⁴¹ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250.

⁴² Râzi, “age”, XV/80.

⁴³ Suyuti, Celaleddin, “Lübâbu’n-Nukûl Fî Esbâbi’n-Nüzûl”, 177, İstikamet Matbaası, ty., Kahire.

⁴⁴ el-Begavî, “age.”, VIII/187.

⁴⁵ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

2.5. Hz. Muhammed (sas.)’ in Yüce Bir Ahlâk Üzere Olduğu:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ

“Ve sen, pek yüksek bir ahlâk üzerindesin”.

Bu ayet Hakkındaki Sebeb-i nüzul Rivayeti Şöyledir:

Sahabe ve Ehl-i Beyt, Rasulullah’ın (sas.) emrine karşı “**لَبَّيْكَ** Lebbeyk Ya Rasulallah (sas.)” “Buyur emrine âmâdeyim Ya Rasulallah (sas.)” diye cevap verirlerdi bunun üzerine **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ** “Ve sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin” ayeti nâzil oldu.⁴⁶

Bu ayet ilk üç ayetteki kasemin cevabına atıftır.⁴⁷

Buradaki **خَلْقٍ** kelimesini Mücahid, Suddi, Rebî’ İbn Enes, Dahhak,ve İbn Zeyd **din** olarak tefsir etmişlerdir. Bu dinden kasıtsa **İslam dinidir**.⁴⁸

İbn-i Atiyye ise buradaki **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ** “Ve sen pek yüksek bir ahlâk üzerindesin” ayetine büyük bir edeb üzeresin anlamını vermiştir.Said İbn Ebu Arûbe de: “**Muhakkak ki sen, büyük bir ahlâk üzerindesin.**” ayeti hakkında şöyle der: Bize anlattığına göre, Hişam oğlu Sa’d Hz. Âşe’ye (r.ha.) Resulullah’ın (sas.) ahlâkını sormuş, o da: “**Sen Kur’an okumaz mısın? demiş. O, evet yanıtını verince işte Resulullah’ın (sas.) ahlâkı Kur’an idi demiştir.**”⁴⁹

Ebu Derdâ şöyle demiştir: “Onun ahlakı Kuran’dı. O Kuran’ın rızasına uygun hareket eder; onun yasakladığından da kaçardı.”⁵⁰

İmanın en efdali nedir? diye Rasulullah’a (sas.) soruldu. O şöyle cevap verdi: Güzel ahlâktır.⁵¹

İbn-i Cerir et-Taberi der ki: Bize Ubeyd İbn Adem İbn İyas... Sa’d İbn Hişam ‘dan nakletti ki; Ben mü’minlerin annesi Hz. Aişe’ye (r.ha) varıp; bana Hz. Peygamber’in (sas.) ahlâkını bildir, dedim. Hz. Aişe (r.ha.) Peygamber’in (sas.) ahlakı Kur’an idi. “**Muhakkak ki sen, büyük bir ahlak üzeresin**” kavlini sen

⁴⁶ Suyuti, “Lübâbu’n-Nukûl Fî Esbâbi’n-Nüzûl”, 177.

⁴⁷ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

⁴⁸ Taberî, “age.”, XIV/24.

⁴⁹ Müslim, Ebu-l Hasen, “Sahih”, Müsafirin/129, Mektebetü’Ticârî, Beyrut, ty..

⁵⁰ es-Suyutî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/250.

⁵¹ Ahmed b. Hanbel, “Müsned”, 4/285, Dâru İhyâ, Beyrut, ty..

okumadın mı? Rasulullah (sas.) emir ve yasak bakımından Kur'an'ın temsilcisi idi. Bu, onun seciyyesi haline gelmişti. Tabiatına göre de huyu olmuştur. Doğuştan bu tabiat onda vardı. Kur'an ne zaman ona neyi yapmayı emrettiyse, Resulullah (sas.) onu yapmış ve neyi yapmamayı emrettiyse, onu terk etmişti. Allah'ın (cc.) yaratılıştan ona lutfettiği yüce ahlâk, hayâ, kerem, şecâat, kötülüklerden vazgeçme, hilim ve her türlü güzel huy onun tabiatında yer etmişti⁵².

Buharî der ki: **Bize Ahmed İbn Saîd... Berâ'nın şöyle dediğini bildirdi. Rasulullah (sav.), insanlar arasında yüzü en güzel olanıydı. Ahlâkı da en güzel olandı. Boyu ne oldukça uzundu, ne de kısaydı.**⁵³

Bu konuda pek çok hadis'i şerif vardır.⁵⁴

2.6. Sapıkla yoldan çıkmış olanın kim olduğu

* إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم بالمهتدين *

“Allah (cc.) yolundan sapanlar kimdir ve onun yolunu tutanlar kimdir.”

Bu ayet, Peygamber'e (sas.) cünûn isnâd edenlerin sapıklıklarından dolayı böyle bir şey dediklerini bize haber verir. Bu ayette vaâd ve vaîd de vardır. Çünkü Allah (cc.) iki dünya saâdetini kaybederek ebedî şekâvete sürüklenenlerin mecnûn gibi fayda ve zararı birbirinden ayıramaz halde olduklarını bize bildirmiştir. Ayrıca, bu kişilerin zararı fayda zannederek ona koştuklarını; faydayı da zarar zannederek ondan kaçtıklarını ve uzaklaştıklarını bize işaret etmiştir.⁵⁵

Sapıktan murat, Allah'ın (cc.) dininden ve hidayet yolundan habersiz kureyşli kafirler olduğu; hidayete erenden murat ise Hz. Muhammed (sas)'in olduğu ilk akla gelen manadır⁵⁶

Öyleyse sapık olanlar, hakikatte mecnûn olan kâfirlerdir. Hidayette olanlar ise kemâl-i akıl ile kurtuluşa erenlerdir⁵⁷.

Müfessirler bu ayetin tefsirinde iki görüş beyan etmişlerdir. Birinciye göre ma'na: Rabb'ın: Cünûna tutulup yolundan sapmış delileri muhakkak bilir. Yolunu doğrultup hidayete eren akıllıları da muhakkak bilir.

İkinci tefsire göre ma'na şöyledir: Ya Muhammed (sas.)! Onlar sana cünûn isnad ediyorlar, kendilerinin akıllı olduklarını söylüyorlar. Halbuki: Sen hidayetle vafedildin, onlar ise dalâletle vafedildiler. Hidâyetle hâsıl olan imtiyâzın semeresi, ebedî saâdettir; dalâletle olanın semeresi ise ebedî şekâvetedir. Akıl ile hâsıl

⁵² Taberî, “age.”, XIV/26.

⁵³ Buharî, Menâkıb/32; Müslim, Fedâil/54.

⁵⁴ İbn-i Kesir, Ebu'l-Fidâ İsmâil, “Tefsîru'l-Kurani'l-Azim”, IV/403, Dâru'l-Ma'rife, Lübnan, 1969.

⁵⁵ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

⁵⁶ Taberî, “age.”, XIV/27.

⁵⁷ el-Beyzâvî, “age.”, V/369.

olan imtiyâzın semeresi ise Akıllı olan dünyada saadet içindedir. Cünûn sahibi ise dünya meşakkati içindedir. Bir cümle ile özetlemek gerekirse: Hidâyet ve dalâlet gibi kavramlar ebedîdir. Akıl ve cünûn ise geçicidir.⁵⁸

Bu vaad ile Yüce Allah (cc.) peygamberini ve ona inananları itmi'nâna sevk ederken, ona iftira eden düşmanlarını da tehdid etmektedir. Mecnûn sözü ne manaya gelirse gelsin, en yakın bir tahminle onların mecnunluktan maksatlarının ahlâksızlık olmadığı kestirilebilir. Çünkü vakıalar bu sözlerini yalan çıkarmaktadır. Onlar mecnun demekle cinlerin onun kafasını karıştırdığını kastediyorlardı. Nitekim onlar her şairin bir şeytanı olduğunu ve onun güzel söz söylemesine yardım ettiğini sanıyorlardı. Halbuki bu hal, peygamberin ve onun üzerinde bulunduğu istikâmetin tabiatından bütünüyle uzaktır.

Bu ilahi vaad, peygamberin durumunu, onu yalanlayanların durumunu da gerçek olarak yarın muhakkak açığa çıkacağını göstermektedir. Aynı zamanda kimin daha sapık ve aklından zoru olduğunu belireceğini beyan etmektedir.⁵⁹ Hz. Peygamber (sas.) de Rabbinin **إن ربك هو أعلم بمن ضل عن سبيله وهو أعلم** ***بالمهتدين** * “yolundan sapanları çok iyi bildiğini ve doğru yolda olanları da çok iyi bildiğini” belirtmektedir. Rabbi ise ona vahiy gönderen zattır ve o kimin doğru yolda olduğunu çok iyi bilmektedir.

3. KALEM SÛRESİNDE CEHENNEM'E GÖTÜREN AMELLER

Allah (cc.), Hz. Peygamber (sas.)'i yalancılara itaat etmekten nehyedince, bu nehiy bütün kâfirlere boyun eğmeyi de yasaklar. Cenab-ı Hak (cc.), sayılan kötü sıfatları taşıyan kimselere boyun eğmekten de nehyetmiştir. Çünkü bu tip sıfatlar kesinlikle hakiki bir müminde olamaz. Olsa olsa ancak münafık bir kişide olabilir.

Bu insanların en belirgin özellikleri, dini ve dinin haber verdiği hakikatleri yalanlamalarıdır. Kendileri yoldan çıktıkları için kendi küfürlerine ve fesatlarına mâni olabilecek insanları da yoldan çıkartmak isterler. Utanmadan, normalmiş gibi her şeye yemin ederler. Yemin onlar için değer taşıyan bir simge olmadığı için de yalan yere dahi yemin ederler. Bulaşıcı bir verem gibi kötülük adına ellerinden ne geliyorsa yaparlar. Laf getirip götürürler, kaş göz işaretiyle onu bunu ayıplarlar. Hayır düşmandırlar. Bu yüzden de şeytanla araları çok iyidir. Şeytanın dostudurlar.

Allah (cc.) bu insanların dışarıdan bakıldığında göze hoş gelebilecek sıfatları olabileceğini aldanmamamız gerektiğini bizlere haber vermiştir. Mesela mal mülk sahibi, zengin olabilirler buna aldanıp onların çirkin oyunlarına alet olmamız için onların kötü huylarını gözler önüne sermektedir.

⁵⁸ Ebus-Suud, “age.”, IX/12.

⁵⁹ İbn-i Kesir, “age”, IV/403.

Onların kötü huylarını gözler önüne sererken de onlar nasıl insanlarla alay ediyorlarsa Allah'da (cc.) onlarla alay etmekte onları hakir görerek onlara meydan okumaktadır.

İnsanın en ulvî uzvu burnudur. Allah (cc.) kafirleri hakir görmek için burunlarına küfür alâmeti olarak damga vurduğunu haber vermektedir. Mal ve evlatlarıyla kibirlenmeye hakları yok. Bir kere onlar soysuzlar. Meşru bir soydan gelmiyorlar Nasıl olurda evlat ve mallarıyla böbürlenirler dercesine onlara hakaret etmektedir.

فلا تطع المكذبين * ودّوا لو تدهن فيدهنون * ولا تطع كل حلاف مهين *

**هماز مشاء بنميم * مناع للخير معتد أثيم * عتل بعد ذلك زنيم * أن كان ذا مال وبنين * اذا تتلى
عليها آياتنا قال أساطير الأولين * سنسمه على الخرطوم ***

“O halde, hakkı yalan sayanların, sözlerine sakın uyma!

İsterler ki sen gevşeyesin. O zaman kendileri de yumuşasın.

Sakın uyma: servet ve hânedân sahibi diye, o bol bol yemin eden, değersiz adama!

O gammaz, söz gezdiren, hayrın önünü kesene, o saldırgana günaha dadanmışa!

Şerefsiz, kaba, bir de soysuz olana.

Kendisine ayetlerimiz okunduğunda: “Bu eski insanların masalları!”diyene,

Yakında onun burnunu dağlayıp damga basarız.”

3.1. Yalancı ve İki Yüzlü Olmaları

فلا تطع المكذبين * ودّوا لو تدهن فيدهنون

O halde, hakkı yalan sayanların, sözlerine sakın uyma!

İsterler ki sen gevşeyesin. O zaman kendileri de yumuşasın.

Allah (cc.) Rasulullah (sas.)’e sanki şöyle emretmektedir: Sen onlara uymadan olduğun şekilde yoluna devam et! Buna çok özen göster! Ya da şöyle bir nehyde bulunmaktadır: **“Onlarla içiçe yaşamaktan**

onlarla oturup kalkmaktan uzak dur!”(Nisa, 4/140.) Çünkü onlar kendi yaptıkları kötülükleri senin yanında yaparak devam ettirmeyi ve senin onların yaptıklarına suskun kalmanı beklerler⁶⁰

Ayetlerin Sebeb-i Nüzûlü:

Bu iki ayet, Mekke müşrikleri hakkında nazil olmuştur. Mekkeli müşrikler, âhir zaman Peygamberini (sas.), babalarının dinine dâvet ederlerdi. Allah (cc.), bu ayeti celileleri inzal ile peygamberini onlara itaatten nehyetti⁶¹. Allah Teâlâ Kendisine din ve ahlâk açısından mükemmel nimetler ve vasıflar vermesine rağmen Peygamberi (sas.) hakkında kafirlerin söyledikleri şeyleri, ona deli dediklerini anlattıktan sonra, Hz. Peygamber (sas.)’i kavmine karşı sağlam durmaya çağıran; taraflarının sayısının az, kâfirlerin sayısının ise çok olmasına rağmen, Hz. Peygamber (sas.)’in kalbine kuvvet veren şeyi getirmiştir. Çünkü bu sûre, ilk inen sûrelerden biridir. Dolayısıyla Cenab-ı Hak, **“Yalancılara boyun eğme”** demekle, **“Mekke’nin kodamanlarına boyun eğme”** demek istemiştir. Çünkü onlar Hz. Peygamber (sas.)’i, atalarının dinine davet ediyorlardı. Bundan dolayı Hak Teala, Hz. Peygamber (sas.)’e onlara itaat yasağını koydu ki bu yasak, Allah (cc.) tarafından Hz. Peygamber (sas.)’e kâfirlere muhâlif davranma hususunda bir teşvik ve sevk mahiyetindedir.⁶²

Bu sûrede Allah’ın **Rasûlüne (sas.) “Ya Muhammed (sas.) gel bize tabi ol, bir müddet hep birlikte Allah’a (cc.) ibadet edelim. Bir müddette beraberce putlara tapalım. Hangisi hak ise, onun üstünde karar kılalım”** dediler. Böyle yapmakla âhir zaman peygamberini (sas.) kendi akıllarınca aldatıp putlara taptırmak istediler. Bunun üzerine Allah (cc.) Hazretleri yukarıdaki bu iki ayeti celileyi inzâl buyurdu. Başka bir ayette ise peygamberini koruma altına aldığını bize şöyle haber vermektedir. **“Eğer biz senin (kalbini) sabit tutmamış olsaydık az kalsın onlara meyletmiş olacaktın. (İsra, 17/74.)**

*** وَدَّوَا لُو تَدَهْن فَيَدَهْنُون ***

“İsterler ki sen gevşeyesin. O zaman kendileri de yumuşasın.”

إدهان: yumuşak görünüp karşı tavır göstermemek anlamındadır.⁶³

Bu buyruk kafirlerle yalancıların bütün çabalarının, dava sahibi kimselerin davasına ait bazı şeylerden feragat ettirme noktasında odaklaştıklarını göstermektedir. Bunun karşılığında da onlar davalarında yumuşaklık göstermeye hazırdılar. Fakat onların yumuşaklık göstermesiyle hak sahibinin yumuşaklık göstermesi arasında çok fark vardır. Dava sahibi yumuşaklık gösterecek olursa, bunun cezası hakkın ve

⁶⁰ Âlûsî, “Rûhul-Meânî fî Tefsîril-Kur-an’îl-Azîm ve seb’ul-Mesânî”, XXX/27, Beyrut, ty..

⁶¹ Ebus-Suûd, “age.”, IX/13.

⁶² İbn-i Kesir, “age”, IV/403.

⁶³ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

dava sahiplerinin hesabına olur. Ama karşı tarafın kaybedecek bir şeyi yoktur. Halbuki batıl ne kadar ucuz ise, hak da o kadar pahalı ve değerlidir. Allah (cc.) habibini bu hususta uyarmak için bu ayeti indirmiştir.

Kâfirler açısından ise durum farklıdır: Onlar İslâm daveti ilk çıktığında pek karşı direnişte bulunmazlar. Ancak davet açıklanıp tehlikeyi farkettilerinde karşı direnişe geçerler ve bu tip hileli tekliflerde bulunabilirler.⁶⁴

Müşrikler, ticarete yaptıkları gibi arayı bulmak istemektedirler. Halbuki ticaretle iman arasında çok büyük fark vardır. İman kişiyi, inandığı şeylerin en küçüğünden dahi vazgeçirmez. Çünkü onun için büyüğü ile küçüğü farksızdır. Hem inançta büyük küçük söz konusu olmaz. İnanılan tek bir hakikat vardır. Ve diğer bölümleri bu biricik hakikati tamamlar. Binaenaleyh, iman edenler iman ettiklerinin cüz'ünden vazgeçmezler.

Elbette ki İslâm ile cehaletin ortak bir noktada buluşması veya herhangi bir yolda karşılaşması mümkün değildir. Her zaman ve her yerde İslâm'ın cahiliyete karşı durumu budur. Dünün cahiliyeti, bugünün cahiliyeti ve yarının cahiliyeti hep aynıdır. Cahiliyetle İslâm arasındaki uçurum aşılacak cinsten değildir. İkisini birbirine bağlayan bir köprü'nün kurulması imkânsızdır. Bir taksim ve münasebet kabil değildir. Uyuşmak şöyle dursun sonuna kadar aralarında bir savaş ve çatışma vardır.

Müşriklerin Hz. Peygamber'e (sas.) yumuşak davrandığı taktirde yumuşaklık göstermeye hazır olduklarını, tanrılarına küfretmekten vazgeçip, ibadetlerini kötümekten uzaklaşp, onların tâbi oldukları bazı şeylere tâbi olması halinde onların da onun dinine tâbi olacaklarını ve böylece arap halklarının karşısında yüzlerinin suyunu dökmekten kurtulmuş olacaklarını gösteren bir çok rivayetler vârid olmuştur. Anlaşmak isteyen kimselerin her zamanki adeti bu tip tekliflerde bulunmaktır. Ama Hz. Peygamber (sas.) dininde kesin bir tavır içerisinde olması onların bu tür hilelerine hiç bir zaman fırsat sağlamamıştır. Dini konulardan başka konularda onların yanında ve onların arasında en yumuşak huylu, en iyi muamele eden, yakınlarına en iyi davranan, kolaylığı, kolaylaştırmayı en çok isteyen birisi Rasulullah (sas.) idi. Ama mesele dine gelince artık bu din işiydi. Bu noktada Rasulullah (sas.) doğrudan doğruya Rabbinin emri istikametinde yer almıştı: **فلا تطع المكذبين**“Öyleyse hakkı yalan sayanların, sözlerine sakın uyma!” Emrini aklından bir an olsun çıkarmamaya çalışmıştır.⁶⁵

Hz. Peygamber (sas.) Mekke'de en zor şartlar altında bile dininden kat'iyen fedakârlık etmemiştir. Onun arkadaşları kendi daveti yüzünden muhasara altına alındığı zaman dört bir yandan yakalanıp Allah (cc.) yolunda azap ve işkenceye en ağır şekilde çarptırıldıkları halde bile o azgınlara yüzüne söylenmesi gereken bir tek kelimeyi bile söylemekten çekinmemişlerdi. Onların kalplerini ısıdırmak veya işkencelerini bertaraf etmek için susmamışlardı. Akîdeyle ilgili uzaktan yakından münasebeti bulunan

⁶⁴ Kutup, Seyyid, “age.”, XXX/216.

⁶⁵ İbn-i Kesir, “age.”, IV/403.

herhangi bir gerçeği açıklamaktan fâriğ olmamışlardı. Bu yüzden de Allah (cc.) Peygamberini (sas.) ve onun sahabesini koruyarak, kendi düşmanlarıyla giriştikleri savaşı bizzat Allah'ın (cc.) idare ettiğini bize haber vermektedir.⁶⁶

İbn-i Abbas (ra.) bu ayete şu manayı vermiştir. Sen onlara ruhsat veresin de, onlar'da sana ruhsat versin isterler. Mücahid ise şu manayı verir: Sen üzerinde bulunduğun hakkı terk edesin de onların ilahlarına dayanasın isterler.⁶⁷

İkrime (ra.) ise bu ayete şöyle mana vermiştir: “Sen küfredesin de onlar da (bundan yüz bulup) Allah'ı (cc.) inkâr etmek isterler.⁶⁸

Bilahare Yüce Allah (cc.) onların gerçek durumlarını, hakiki duygularını açıklıyor. Onlar Hz. Peygamber'e (sas.) düşman olup getirdiği hakikatlerle mücadele ederken, ona çeşitli iftiralarda bulunurlarken câhiliyet düşüncesinden kaynaklanan bir inanç içerisindeydiler. Hz. Peygamber'in (sas.), söylediği şeylerin bir kısmından vazgeçmesi mukabilinde kendilerinin birçok şeylerden vazgeçmeye hazır olduklarını belirtmektedirler. Hz. Peygamber'in (sas.) onlara yumuşak davranıp kendilerini hoş karşılaması halinde, kendilerinin de işin zâhirini idare edip yumuşak davranmaya ve onun isteklerini hoş karşılamaya hazır olduklarını belirtmektedirler. Çünkü onlar, hak olduğuna inandıkları bir inanca sahip değillerdir. Onları işlerin dış yüzü ilgilendirir.

Diğer bir açıklama ile: Seninle nöbetleşme hareketi şeklinde , sen küfredeceksin, onlar da seninle beraber küfredecekler, sen iman edeceksin, onlar da seninle beraber iman edecekler. Bir müddet sen, putlara tapıp Allah'a (cc.) küfredeceksin. Bir müddet onlar da Allah'a (cc.) ibadet edecekler, putlarını terk edecekler. Senden ise bunun karşılığında mürâilik ve münâfıklık yapmanı bekleyecekler.⁶⁹

“Fâ-i cezâiyye” nin işaretiyle yukarıki güvencenin ilk neticesi olan bu yasaklama, Allah (cc.) yolunda yapılacak görevin başlangıcını açıklayan bir öğüttür. Öncelikle ve özel olarak Peygamber'e (sas.) hitap olmakla birlikte, sûrenin sonundan anlaşılacağı gibi, dolaylı olarak, akıl taşıyan herkese bir öğüttür. Yani, hâl yolunda ilk işin bu olsun. Hakk'ı tanımayan, cezasına inanmayan inkârcıları tanıma, sözlerini tutma, yalanlarına aldanmaktan, düşecekleri kötü sonuca düşmekten sakın, her şeyden önce uyanık ve samimi ol! Demek istenmektedir.

Temizlik, dürüstlük her olgunluğun başıdır. Gerçi ahlâkın büyüklüklerinden birisi de hoş görülme olmak, bağışlamaktır. Fakat bağış, hoşgörülü ve yumuşak huylu olmak, haksızlığı teşvikte, ciddiyetsizlikte ve yağcılıkta değil; temiz, samimi ve cesur olmakta ve bunların neticelerine sabır ve tahammül ile olur.

⁶⁶ Kutup, Seyyid, “age.” XXX/217.

⁶⁷ İbn-i Kesir, “age”, IV/403.

⁶⁸ Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fît-Tefsîri bil-Me'sûr”, VI/251.

⁶⁹ el-Begavî, “age.”, VIII/192.

Sanki Rasulullah'a (sas.) şöyle denilmektedir: Şunu da bil ki, sana deli diyen, aldanmış diyen, öyle yalanlar yayan o yalancılar onu samimiyetle değil, düşmanlık güderek söylediler. Zira **وَدَّوْا لَوْ تَدَهِنَ** arzu ettiler ki sen yağcılık yapsan. Onları yağlasan, taptıklarına, alçak maksatlarına, haksızlıklarına ilişmesen, olur desen, yalanlarına yağ sürsen diye istediler de onun için yalanlamaya kalkıştılar. Yoksa sen yağcılık edecek, maksatlarını yerine getirme arzularını devam ettirecek olsaydın, böylece sen de onların sapıklıklarına katılmış bulunsaydın **فِيدَهْنُونَ** o vakit yaltaklanacaklardı. Onlar da sana yağ çekecek, yalanı doğrulayacak, ne büyük, ne akıllı adam diyeceklerdi. Fakat sen onlara yağcılık yapmayı doğruyu söylediğin, Allah'ın (cc.) emrini, peygamberliğini bildirdiğin için öyle iftiraya kalkıştılar, bile bile yalan söylediler. Onun için sen onlara itaat etme, arzularına yağ sürme. İşte yüce ahlakın ilk prensibi budur. Demek ki dil, kalem kendilerine yemin edilmeye layık varlıklar olmakla beraber doğruyu söylemek için çalışmayan yağcı diller, yağcı kalemler ve onları dinleyenler büyüklükten, yüce ahlâktan, akıldan uzak ve itaat edilmeye layık olmayanlardır.⁷⁰

3.2. Çokça Yemin Etmeleri

* **وَلَا تَطْعَمُ كُلُّ حَالِفٍ مَهِينٍ**

“Bol bol yemin eden, değersiz kimseye sakın uyma!”

Bu ayetin Velid bin Muğire, Ahnes bin Şerik, Esved bin Yağus haklarında nazil olduğu şeklinde üç değişik rivayet vardır.⁷¹

حَالِفٍ kelimesi “Kişinin vara-yoğa yemin edici olması” anlamındadır. Çünkü “hallaf”, doğru-yalın, hak-batıl her hususta çokça yemin eden kimsedir. Yemini alışkanlık haline getirenler için, engelleyici ve caydırıcı olma bakımından bu ayet yeter. Bunun bir benzeri de, **“Yeminlerinizi Allah'a karşı bir kalkan (hayır engeli) edinmeyin”** ayetidir. (Nahil, 16/94.)

⁷⁰ Elmalılı, “age.”, 5270.

⁷¹ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me'sûr”, VI/251.

İbn-i Münzîr'in Mücahid'den naklettiğine göre “**çok yemin edici**”; zayıf kalpli ve karaktersiz kişi demektir.⁷²

Çünkü yalancı, güçsüzlüğü ve küçüklüğü nedeniyle Allah'ın (cc.) adına tekrarlayıp durduğu yalan yeminleriyle ve yersiz yere kullandığı yüce Allah (cc.) adıyla kendi âdî nefsini korumak ister. İbn-i Abbas (r.a.) der ki: **حَلَّاف** kelimesi yalancı demektir. Mücahid ise bunun kalbi zayıf demek olduğunu bildirir. Hasan el- Basri (r.a.): “Her yemin edip duran kişi güçsüz, zayıf, ezilmiş olup büyüklenmek isteyendir.” der.

Çok yemin edici çok yemin etmeye alışmış, eğriye doğruya yemin eder durur.⁷³ Yemin bir zorunluluk ve kesin bir gereklilik halinde hakkı vurgulamak ve ortaya çıkarmak için yapılır, pek kuvvetli bir vurgu gücüdür. Çok çok yemin edip durmak ise, onu hafife almak, kendi kendinin delilini çürütmektir. Gerçi Allah'ın (cc.) ismini saygı ile çok zikretmek çok sevaptır. En büyük ibadettir. Fakat onu her şeyde bir destekleme aracı olarak kullanmak, sık sık şahit olarak çağırıp durmak ise Allah'ı (cc.) anmak ve ona saygı göstermek değil, onun ululuk ve kutsallığına saldırmaktır. Onun için yemin eden kimse son bir zorunluluk halinde, onun şahitlik ve kefilliğine baş vururken bütün hakkından emin olacak şekilde düşünün, düşünün; titriye, titriye yemin etmelidir.⁷⁴

مهين “mehîn, alçak, görüşü ve düşüncesi önemsiz, bayağı düşünür, kendi kendini küçük düşürür, yalancı, değersiz, her kalıba dökülür, her fenalığa sürüklenir.”⁷⁵ anlamındadır.

Zeccâc bu kelimenin, “fa'il” kalıbında, “مهانة” mastarından olduğunu söylemiştir. Bu hususta şu iki izah yapılabilir:

a) Bu mastar, “azlık, değersizlik, kıymetli bir görüşe sahip olmama, ileriye görememe” manasınadır.

b) Bu kimseye **مهين** denmiştir. Çünkü bununla yalan yere yemin edenler kastedilmiştir. Yalan yere yemin edenlerse, insanlar nezdinde **مهين** (hor ve hakir) olurlar. Bu kimsenin **حَلَّاف** oluşu, Allah'ın (cc.) azâmet ve celâlini tanımadığını gösterir. Çünkü eğer bu, Allah (cc.) 'ın azâmet ve celâlini tanımış, takdir etmiş olsaydı, her zaman, her an, asılsız her şey için, Allah (cc.)'ın adını ve sıfatlarını şahit getirip, yemin etmeye cesaret edemezdi. Allah (cc.) 'ın azâmetini bilmeyen, kalbi hep dünyalık elde etmeye takılıp kalan her insan, **مهين** (rezil-rüsvay) olur. İşte bu insanın şerefının, kendisini kulluk ile tanıyan kimseler için meydana geleceğine; insanın hor ve hakirliğinin ise, kulluk sırrından gafil olanlar için söz konusu olduğuna delalet eder.

⁷² es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me'sûr”, VI/251.

⁷³ el-Beyzâvî, “age.”, V/370.

⁷⁴ Elmalılı, “age.”, 5275.

⁷⁵ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.

Katâde demiştir ki: **مهين** çok günah işleyen kişi demektir.⁷⁶

حلاف çok yemin edici demektir. Çok yemin eden kimse Allah'ın (cc.) ismini kendi maksadını yerine getirmede alet ettiği, kadr-i İlahî'yi takdir edemediğinden Cenab-ı Hak bu gibileri hakirlikle tavsif buyurmuştur. Bundan dolayı kadr-i İlahî'yi idrak edemeyenleri Allahü Teala insanlar arasında da hakîr ve zelîl kılar. Çünkü ceza; amele göre olur. Şu halde Allah'ın (cc.) ismini hakîr gören kimsenin kendisi hakîr olur. Binâenaleyh; yalancının insanlar indinde kadri olmadığı gibi çok yemin edenlerin dahi kadri olmadığı her zaman görülen hallerdendir. Allah (cc.) Resulullah'ı (sas.) tekzib edenlere itaattan nehyiden sonra; sonra hususi olarak sayılan ahlakı zemîme sahiplerine de itaattan nehy buyurmuştur. Çünkü; küfürden sonra yalan, çok yemin ve ifsâd için insanlar arasında söz taşımak gibi kötü vasıflar, insanlarda dünyevî ve uhrevî hastalıklara sebep olur. Bu sıfatları taşıyan kimselerin şerlerinden sakınmak her zaman lazım olduğuna işaret için de Cenab-ı Hak bu gibilere itaati sarâhaten nehyetmiştir. Zira; çok yeminin sahibine zararı olduğu gibi başkasını aldatması sebebiyle de herkese zararı yayılabilir. Bundan dolayı bir kimseyi yüzünden ve arkasından ayıplayan kimsenin kendine zararı olduğu gibi ayıpladığı kimseye de zarar verir. İnsanlar arasında koğuculuk ise umumî olarak insanların rahatını yok etmesi nedeniyle toplum arasındaki fitne ateşini alevlendirmektir. Şu halde bu vasıfların cümlesinin zararı yalnız sahibine olmayıp başkasına sirâyete ettiğinden Cenab-ı Hak bunların kötülüklerine dikkat çekmek sûretiyle her müslümanın üzerine vacip olduğuna işaret için de bu gibi insanlara itâattan tekrar nehy buyurmuştur⁷⁷.

Bu şekilde çokça yemin eden kimsenin saygısızlığını, yüce Allah'ın (cc.) ululuğunu tanımadığını gösterir. Yeminin son derece kutsal tutulması gereken ve hakkın ortaya çıkartılması, güvenliğin yerleştirilip sabitleştirilmesi için her yolun kesildiği en son noktada baş vurulacak en son ve biricik destekleyici güç olduğu pek açıktır. Onu hafife alanın bütün yasal güvenliği çiğnemiş ve dolayısıyla kendi vicdanında kendine dahi hayat hakkı bırakmamış olacağını gösterir. Bu ise yeminin hükmünü tanımamak demek olan yeminsizlikten **“Onların yeminleri yoktur.”(Tövbe süresi,9/12)** kriteri ile ifade edilen manadan daha bayağı bir çelişkidir. Bu tür kişiler, destek almak için başvurduğu en büyük gücün zayıflığını ilân ederek kendilerini yıkmaktadır. Onun için bu, gerek inanç, gerekse amel bakımından her kötülüğün kaynağıdır. Bunu anlamak için burada her fenalığın başında çokça yemin etmenin sayılmasını düşünmek yeter. Bundan dolayı insan kesin olarak bildiği hakta dahi çok çok yemin etmekten sakınmalıdır. Zira düşüncesizce yemin eden, yalan yere yemin etmeye de alışır. Doğruya eğriye yemin etmeye alışmış olanlarda ise kötü niteliklerin hepsi bulunabilir.⁷⁸

⁷⁶ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fît-Tefsîri bil-Me'sûr”, VI/252.

⁷⁷ Âlûsî, “age.”, XXX/6.

⁷⁸ Elmalılı. “age”, 5273.

3.3. Çok ayıplayıp, koğuculuk yapımları

هماز مشاء بنميم * مناع للخير معتد أثيم * عتل بعد ذالك زنيم *

“Sakın uyma!:O gammad, söz gezdiren...kimseye”

هماز “hemmâz, çok çok ayıplayan, küçümseyen kimse” demektir. Müberred’e göre, هماز, insanların gıyabından, hoşlanmayacakları kötü şeylerle yâd eden, onların kusurlarını ortaya koyandır”.⁷⁹

Koğuculuk yapan kişi, şunu bunu ayıplar, yerer, arkasından çekiştirir, kötüleyip ayıplayarak iğneler, dürtüştürür, mahmuzlayıcıdır. Göz kırarak meclis içinde kardeşini ayıplar.⁸⁰

هماز, insanların etlerini gıybet yaparak yemek demektir.⁸¹Eliyle, diliyle, sopayla, gözüyle ve parmağıyla işaret ederek insanları ayıplamaktır.⁸²

هماز kelimesinin gıybet etme olduğunu İbn Abbas (r.a.) ve Katade belirtmiştir.⁸³ Laf getirip götüreren kişi, insanların arasını bozmak üzere sözü eğip büküp buradan oraya, oradan buraya gidip gelen kişidir. İbn-i Abbas’ın (ra.) şöyle dediği bildirilir: Resulullah (sav.) iki kabre rast geldi ve dedi ki: “**Doğrusu bu iki kabrin sahibi azaplandırılmaktadırlar. Büyük bir şeyden dolayı da azap ediliyor değiller. Onlardan birisi idrar ederken kendini korumazdı. Diğeri ise laf götürüp getirirdi.**”⁸⁴ Huzeýfe (ra.) şöyle demiştir: Resulullah (sas.)’ın; **laf götürüp getiren kişi cennete girmez, dediğini işittim.**⁸⁵

Yezid’in kızı Esmâ (r.ha.) nakletti ki; Resulullah (sas.) şöyle buyurmuştur: **Ben, size en iyilerinizi haber vereyim mi? Orada bulunanlar; evet ey Allah’ın Resulü haber ver! demişler. Resulullah (sas.) buyurmuştur ki: En iyileriniz kendileri görüldüğü zaman Allah azze ve celle’nin adı hatıra gelen kimselerdir. Sonra Rasulullah (sas.)şöyle buyurdu: Size en kötülerinizi de haber vereyim mi? Bunlar laf getirip götürerenler, dostların arasını bozanlar ve iyi kimselere kötü şeyler isnat edenlerdir.**⁸⁶

Yukarıda anlattıklarımız ışığında şunu kesin olarak diyebiliriz ki, güzel ahlak ile iman ayrılmaz birer ikilidir. Aynı et ve tırnak gibi. Çünkü iman, insanı güzelliklere, iyiliklere götürür. Küfür ise kişiyi sapıklığa ve dalâlete götürür. Bir kişinin içinde iman varsa, ondan imana yakışacak hilâm, tevazu, hoşgörü tezahür

⁷⁹ el-Kâsimî, “age.”, XVI/5895.

⁸⁰ Ebus-Suûd, “age.”, IX/12.; Razi, “age.”, XXX/83

⁸¹ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/252.

⁸² Âlûsî, “age.”, XXX/27.

⁸³ Beyzâvî, “age.”, VIII/198.

⁸⁴ Buhari, Cenâiz/89.

⁸⁵ Buhari, Edep/50.

⁸⁶ Buhari, Edep/49.

eder. Bir kişinin içinde küfür varsa, ondan da zulüm, kibir, gıybet, onu bunu ayıplama tezahür eder. Bunun misâli aynen şöyledir: bir şişenin içinde sirke varsa o şişeden dışarıya sirke kokusu yayılır. Misk varsa misk kokusu yayılır.

3.4. Hayra Mânî Olup Haddi Aşmaları

* **مناع للخير معند أثيم**

“Durmadan hayrın önünü kesene, o saldırgana, günaha dadanmışa!”.

Kendi lehine ve aleyhine olan iyilikleri engelleyen kimselere. Allah’ın (cc.) helal kıldıklarına uzanmakta ileri gidip meşru hududu aşanlara ve yasaklara uzanıp harama koşan günahkarlara itaat etmemek Peygamberimiz’in (sas.) şahsında bize emredilmiştir.

Bu tip insanlar, hiç hayra yaramaz. Son derece cimri olduğu gibi başkalarının yapacağı hayra da engel olur. Hayır düşmanlarıdır.⁸⁷ Bunlar malı ile cimrilik yaparlar, pintidirler, İslâm’a engel olurlar.⁸⁸

Bu ayetin tefsiri hakkında iki görüş ileri sürülmüştür:

Birincisi: **مناع** kelimesi ile, kişinin cimriliği **للخير** kelimesi ile de mal-mülk kastedilmiştir.

İkincisi: Bu kimselerin çoluk-çocuklarını hayırdan yani İslâm dininden menetmeleri kastedilmiştir. Çünkü, yukarıda ifade ettiğimiz gibi bu ayetler Velid b. Muğire hakkında inmişti. Onun on tane oğlu vardı. O hem çocuklarına, hem de çocuklarının arkadaşlarına şöyle diyordu: “Hanginiz Muhammed (sas.)’in dinine girerse, hiç bir zaman onun hakkında iyi düşünmem.” Böylece onları İslâm’a girmekten men’ ediyordu.⁸⁹

معند kelimesi “Sınır tanımaz, haddini aşkın, hakkına razı olmaz, başkasının hakkını yiyendir.”⁹⁰

Bu kişilerin, haddi aşan, azgın bir kimse olması nedeniyle hak tanımayan, alabildiğince zalim olmaları pek tabiidir. Dolayısıyla da hep zulmeden konumundadırlar. Bu kelimeyi, bütün kötü huylar manasına almak ta mümkündür. Buna göre mana şöyle olur: **“Bu kişi, her türlü kötülük ve kepezelikte doruk noktadadır.”**⁹¹

⁸⁷ Elmalılı, “age.”, 5276.

⁸⁸ el-Kâsimî, “age.”, XXVI/5895.

⁸⁹ Râzî, “age.”, XV/83.

⁹⁰ Elmalılı, “age.”, 5274.

⁹¹ Râzî, “age.”, XV/84.

Kâsimî şöyle demiştir: “معتد”, insanlara karşı ilişkilerinde onlara zulümle muamele edendir.⁹²

أثم kelimesinin anlamı “إثم” mastarının mubâlağa sîgasıdır. Yani “**alabildiğince günahkâr**” demektir.⁹³
Günahtan vebâlden çekinmez, günah yüklüdür.⁹⁴

3.5. Kaba ve Kulağı Kesik Olmaları

عُتِلَ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٌ

“Şerefsiz, kaba, bir de soysuz olana...uyma!”.

“عُتِلَ” kelimesinin anlamı: Yani kaba, saygısız, acımasız kişilerin arkasındadır, onları destekler. Yahut عُتِلَ, kaba, saygısız ve acımasız olan kişi demektir.⁹⁵

عُتِلَ kelimesinin anlamı; malı çok toplayıp kimseye vermeyen, katı, haşin ve kaba kimselerdir.⁹⁶ Bu konudaki rivayetlerden bazıları şöyledir: İmam Ahmed b. Hanbel der ki; Bize Vekî ve Abdurrahman b. Hârise İbn Vehb’den naklettiler ki: Resulullah (sas.) şöyle buyurmuştur: “**Bakın, ben size cennet ehlini haber vereyim mi? Onlar, zayıf ve güçsüz düşmüşlerdir. Onlar Allah’a (cc.) yemin etse Allah (cc.) onların yeminini yerine getirir . Bakın, size cehennem ehlini haber vereyim mi? Onlar kaba ve haşin davranan kişilerdir. Kibirli ve katıdırlar. Kendilerinin yanında bir şey bulunmadığı halde böbürlenirler.**”⁹⁷

عُتِلَ kelimesini; yaratılışı sağlam, güçlü kuvvetli, yemede, içmede ve cinsel güçte kuvvetli olan kimse anlamına geldiğini söyleyerek tefsir edenler de vardır.⁹⁸

Tefsirciler bunlarla belirli bir şahıs kastedilip kastedilmediğini araştırmışlardır. Tercih edilen görüş şudur ki: Bu nitelikler belirli bir şahıs için değildir. حَلَّافٍ “**her çokça yemin edici**” buyrulmasından da açıkça anlaşıldığı gibi belli ve özel bir şahıs kastedilmeyerek hem her birinden hem de bu tür insanların hepsinden topyekün sakındırılmaktadır. Kuran’ın bu hükmü geçmişi olduğu gibi geleceği de böylece

⁹² el-Kâsimî, “age.”, XVI/5274.

⁹³ Râzî, “age.”, XV/84.

⁹⁴ Ebus-Suûd, “age.”, IX/13.

⁹⁵ Âlûsî, “age.”, XXX/27. ; es-Suyûtî, “age.”, VI/13.

⁹⁶ el-Kâsimî, “age.”, XVI/5895; İbn-i Kesir, “age”, XXX/81.

⁹⁷ Buhari, Tefsîru’l-Kuran/68.

⁹⁸ Elmalılı, “age.”, 5276.

kapsar. Burada **ولا تَطْع** “itaat etme” yasağı tekil olarak öncelikle fertlere yöneltilmiş olmakla beraber, uyulmaması istenilen bu niteliklerin bütünüyle bireye ait olması şart değil, bireylerden meydana gelen bütünü, aynı özellikleri taşıyan herhangi bir toplumu kapsayacak şekilde ifade edilmiştir. Ancak toplum vicdanı kendini bireylerde göstereceği ve birey olmadan da toplumun manası olmayacağı da gayet açıktır⁹⁹.

Rasulullah (sas.) ‘ın katında cehennem ehli anıldığında, o şöyle buyurmuş: **“Malı toplayıp da kimseye vermeyen, büyülenen katı ve haşin kimselerdir.”**¹⁰⁰

Vekî b. Abdurrahman İbn Gam’dan nakletti ki; Resulullah (sas.)’a; **“Kaba, haşin ve kulağı kesik olan”** kavli sorulduğunda; o, şöyle buyurmuştur: **Ahlakı çok katı olan, sıhhati yerinde olan, çok yeyip içen, yemek ve içmeye kendisini kaptıran, insanlara çok zulmeden, karnı dolu olan kimsedir.**¹⁰¹ Başka bir hadisi şerifte Resulullah (sas.) şöyle buyurur: **Katı kalpli olan ve malı toplayıp da vermeyen kulağı kesik kimse cennete giremez.**¹⁰²

3.6. Soysuz Olmaları

عتل بعد ذالك زعيم

Bunların yanı sıra soysuzlardır

Tefsirciler gayet renkli ve zengin olan bu Kur’an kelimelerini anlayıp anlatacak bir irşada çalışmışlardır. Zira Kur’an o fenalık sembollerine itaat etmemeyi emrederken, Kur’an tertibinin güzellik ve inceliğine bir leke dokundurmak üzere onları her birinin sırasıyla çok beğenip takındığı şatafatlı bir tavır ve eda içinde aşağılık olduğunu göstermek üzere de **“soysuz”**u hepsinin sonuna takarak, hepsini bir küll halinde fırlatıp atıvermişlerdir.

Ayetteki, **“بعد ذال üstelik”** ifadesi “bu kimse için bunca kusur ve ayıbın yanı sıra, bir de bu kimse üstelik, soysuzdur; kaba saba, haşindir” demektir. Bu iki vasfın, yani onun kaba saba ve soysuz olmasının, kusurlarının en ilerisi olduğuna delalet eder. Çünkü bu kimse, kaba saba olduğu zaman, onun kalbi katılaşıp, her türlü günahı işleme cesareti gösterir. Ayrıca, genel olarak nutfe (meni) pis (haram) olduğunda, çocuk ta pis olur. İşte bundan dolayı Hz. Peygamber (sas.) **“Veled-i zinâ, cennetin kokusunu bile alamaz”**¹⁰³ buyurmuştur.

⁹⁹ Elmalılı, “age.”,5276.

¹⁰⁰ Buhari, Tefsîru’l-Kuran/68.

¹⁰¹ Buhari, Tefsîru’l-Kuran/68.

¹⁰² Buhari, Bid’ul-Vahy/71.

¹⁰³ İbn-i Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, Hudud/2611, “Sünen”, Dâru-İhya, Halep, 1952.

¹⁰⁴ İbn-i Mâce, Hudud/2609.

Başka bir hadisi şerifte, “Allah’ın (cc.), meleklerin, bütün insanların lâneti Veledi Zinâ olan kişinin üstüne olsun”¹⁰⁴ buyurulmuştur. Çünkü bu kişi haram mahsûlüdür. Haramdan doğan bir kişiye rahmet okunabilir mi ki?

Dolayısıyla kötü fiili işleyen kişi sadece kendini değil, kötü bir iş neticesinde meydana getirdiği kişiyi de azâba sürüklüyor.

Ayetteki ba’de zalik ifadesi, tıpkı, Cenab-ı Hakk’ın, “Sonra da iman edenlerden oldu...” ayetindeki ثم “sonra” konumundadır.¹⁰⁵

زَئِيم Bütün bu fena huyların arkasından da, soyu takma, uydurma, yahut fenalıkla tanınan, edepsiz damgalıdır, yahut dalkavuktur.

زَئِيم kelimesi, “زَئِم” den türemiştir. “زَئِم”, keçinin, koyunun boynunda, kulağı dibinde derisinden küpeye benzer yumrucuklara yahut kulağı delinip de ucundan asılı bırakılan sarkıntıya denilir ki, her tarafa sallanır durur. Dilimizde koyun veya keçiye küpeli denildiği gibi Arapçada da zenim denilir. Bur ayette bundan istiâre edilmiştir ki, bu Türkçe’de en çok dalkavuk veya kulağı yırtık yahut kulağı kesik yahut kulağı küpeli sözlerindeki mecaz manayı andırır.

Tefsirciler İbn-i Abbas (ra.) ve diğerlerinden bu kelimenin tanıtımı hususunda şunları nakletmişlerdir: “Nesebi şüpheli, nesebi başkasının nesebine katılmış, piç, kötülükle tanınmış, kötü damgalı, damgalı kâfir, çok zalim, aşağılık, fena huylu...” demektir. bu özellik doğal da olabilir; sonradan kazanılmış ta olabilir.¹⁰⁶

زَئِيم kelimesiyle ilgili olarak İbn Abbas’tan (ra.) nakledildiğine göre بعد ذلك زَئِيم ayeti ile koyunun kulağının kesildiği gibi kulağında kesiklik olan Kureyş’ten bir adam kastedilmiştir. Bunun anlamı şudur: Kişi tıpkı diğer koyunlar arasında şöhreti bulunan kulağı kesik koyun gibi kötülükle toplum içinde meşhur olmuştur.¹⁰⁷

1) Ferrâ, زَئِيم kelimesi için, nesebi belli olmayan; soysuz; bulunduğu topluma yamayan.... anlamındadır.” demiştir. Bu tip kişilere Araplar şöyle derdi: “Sen, binitine binmiş bir kimsenin arkasına asılmış yalnız bir kadeh gibi, Haşimoğulları sülalesine iliştilmiş bir soysuzun tekisin” . Bir başka rivayete göre ise her şeyin زَئِيم “zenîme”si, fazlası manasıdır. Yine kulağı delinip adeta sarkan bir şey gibi kalan, böylece kuruyan koyun manasında زَئِيمُ الشَّاةُ denilir. Kısacası, زَئِيم veled-i zinâ demek olup, onlardan olmadığı halde, soy bakımından o topluma katılan demektir. Velid b. Mugire de Kureyş arasında, soyu

¹⁰⁵ Râzî, “age”, XV/84.

¹⁰⁶ Âlûsî, “age.”, XXX/27.

¹⁰⁷ Buhari, Tefsîr-ul’Kuran/68.

meçhul birisi idi; onların soyundan değildi. Babası onun, doğumundan on sekiz gün sonra, kendi çocuğu olduğunu kabul etmişti. Babasının haberi olmaksızın, annesinin zina ettiği ileri sürülmüştür. Bu ayet nazil olunca, bu iş ortaya çıkmıştır.¹⁰⁸

Rivayet olunduğuna göre, bu ayetlerin sebebi nüzulü Velid bin Mugire hakkında nâzil olmuştur¹⁰⁹.

Velid'in babası Mugire'de erkeklik yoktu. Velid'in anası bunu başka bir erkekten peydahlamış. Bu ayet nazil oluncaya kadar Velid bunu bilmiyormuş. Velid bütün habâsetini mayası olan, pis ve nikâhsız meniden almıştı. Ayetler nâzil olduktan sonra doğruca anasının yanına gitti ve: "Anne Muhammed, (sas.) beni on sıfatla vafetti. Ben bunların dokuzunu kendimde buldum, birini bulamadım. Bu da "زَنِيم" vasfıdır ki, bunun hakkında herhangi bir bilgim yoktur. Bunu bana haber verirsen ne âlâ, haber vermezsen boynumu vururum" diye annesini tehdid etti. Kadın oğlunun durumunun ciddi ve tehlikeli olduğunu anlayınca işin hakikatini haber vermek zorunda kaldı ve şöyle anlattı. "Oğlum baban hadımdı, erkekliği yoktu, çok zengindik, öldüğü zaman malının başkalarına kalmasından korktum, bir çoban çağırdım, onunla aramızda olanlar oldu, gebe oldum. Sen o çobandan doğdun. Bu mallara varis oldun!" dedi. Başka bir rivayette Velid'in: "Ne olursa olsun, anne ! Beni dünyaya getirmişsin, var ol! Dediği rivayet edilir.¹¹⁰

2) Şa'bî demiştir ki: "Bu, tıpkı koyunun kulağındaki delik ve kesik ile tanınması gibi, şer ve kötülükle tanınan bir adamdır" demiştir¹¹¹.

3) İkrime'nin (ra.) İbni Abbas'tan (ra.) rivayetine göre, o şöyle demiştir: "Bu kimsenin "زَنِيم" olması, boynunda, sayesinde tanındığı bir mührü, bir işareti vardır". Mukatil de, "Bu kimsenin, kulağının dibinde, tıpkı koyunun kulağındaki delik gibi bir iz var idi" demiştir.¹¹²

Buharî'de bu sûrenin tefsirinde Mücahid ve İbnü Abbas'tan şöyle rivayet edilmiştir: "زَنِيم, Kureyş'ten kulağında, bazı koyunların kulağındaki küpeyi andıran sarkıntı gibi sarkıntı bulunan bir adamdır." İbn-i Cerir ve İbnü Merduye de bu manada rivayet etmişlerdir. Fakat "bunun çalışarak elde edilen bir şey olmayıp yaratılıştan var olan bir şey olduğuna göre yerilen huylar arasında sayılmaması gerektiği halde, nasıl olur da huyların en yerileni, en aşağısı sayılır?" diye bir soru sorulsa Âlûsi'nin yukarıdaki açıklamasına göre şöyle izah edilebilir, bu özellik söylediğimiz gibi hem doğal hem sonradan kazanılmış olabileceği için, bunu sonradan elde edilmiş bir özellik olarak anlamak veya mecazi manaya yormak daha uygun olur. Sonra aynı soru, kişinin kendi yapması olmadan ona katılan ve ondan ayrılmayan diğer özellikler hakkında da sorulabilir. O halde gerek ayeti ve gerek rivayeti bu özelliğin **sonradan kazanılmış**

¹⁰⁸ Razi, "age", XV/84.

¹⁰⁹ el-Begavî, "age.", VIII/193.

¹¹⁰ Neseî, "age.", IV/296.

¹¹¹ es-Suyûtî, "Lübâbu'n-Nukûl Fî Esbâbi'n-Nüzûl", 252.

¹¹² İbn-i Kesir, "age.", IV/405.

olması noktasından ele alarak anlamak gerekir. Bundan dolayı “زَئِيمٌ”ın dalkavuk yahut küpeli alçak manasında olması uygun düşer.

O halde, “böyle bir ferde veya topluma, akıllı bir kimsenin itaat etmesi nasıl düşünülebilir?”¹¹³

3.7. Mal ve Evlât Sahibi Olmakla Gururlanmaları

أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ

Mal sahibi olmuş ve oğulları var diye

Yani servet kazanmış ve kuvveti var, belki bir faydası dokunur veya kötülüğünden sakınılır diye itaat etme, başka bir sebeple itaat edilmeyeceği öncelikle bellidir. Akıllı olan ve onların ahlakın da bulunmayan bir kimsenin onlara başka bir nedenle itaat etmesine ve bir çıkar elde etme gayesiyle doğruyu bırakıp onlar seviyesine inmesine ihtimal yoktur. Şu kadar var ki onun servetinden veya gücünden kişisel olan veya olmayan bir fayda veya zararından korunmak maksadıyla yağcılık yapmayı güdenler, onlar da bu “alçak” ve “soysuz” kavramlarının ifade ettiği mana kapsamına girmiş olacaklarından burada bu ihmal de ortadan kalkmaktadır. Olsa olsa bir hayra yaramak ve kötülüklerinden korunmak ümidi kalır. Oysa bunlar hayır sahibi değil, hayır engelidir. Kendi çıkarlarını gözetmeden, istedikleri gibi sürüklemeyi kurmadan bir lokma vermezler. Kötülüklerinden korunmak için öylelerine yağcılık edenler kendilerini daha büyük bir kötülüğün kucağına atmış olurlar. Büyük ahlak sahibi ise birçok eziyete, sıkıntıya ve yoksulluğa katlanır, sabır ve tahammül eder de onlara itaat ve yağcılık edecek kadar küçülmez. Hak yolunda hayır kapılarının açılabilmesi için öncelikle o engellere göğüs germeye çalışır. Dünyalık beklentisi içinde olarak kâfir ve münâfık tipli kişilere yağcılık yapmaz. Peygamberimiz (sas.) şöyle buyurur: “**Münâfık bir adama “Ey Beyefendi” diye hitap etmeyiniz!**”¹¹⁴ Anlamındaki hadis-i şerif de, bu ayetin ifade ettiği mana kapsamına girer.¹¹⁵

¹¹³ Razi, “age.”, XV/84.

¹¹⁴ Ebu Davud, Edep/75; Ahmed b. Hanbel, 5/346.

¹¹⁵ Elmalılı, “age.”, 5276.

3.8. Burunları üstüne damga vurulması

* سنسمه على الخرطوم

“Yakında onun burnunu dağlayıp damga basarız”

Yüz, insanın, bedenindeki en kıymetli uzuvdur. Burun da, bir yükselti teşkil ettiği

için, yüzün en kıymetli organıdır. İşte bundan dolayı, insanlar burnu, izzet ve

saygınlık mahalli saymışlardır. Ve bu kökten olmak üzere, mesela, **“الأنفة- izzet-i nefis”** ifadesini türeterek, mesela, izzet-i nefis sahibi kimse hakkında **“الأنف حمى أنفه”** **“izzetini, şerefini korudu”** demişlerdir. Ve yine, **“فُلَانٌ شَامِخٌ الْعَرَنِينَ”** **“falancının izzeti nefsi yücedir”** derler. Mesela zelil kimse hakkında ise, **“جُدِعَ أَنْفُهُ”** **“burnu kesildi”** ve **“رُعِمَ أَنْفُهُ”** **“burnu sürüldü”** denilir. Böylece, “hortumuna damga vurma” ifadesi ile de, o kimsenin alabildiğince zelil kılındığı, hor ve hakîr kılındığı ifade edilmek istenmiştir. Çünkü yüzdeki damga, bir ayıp ve kusurdur. Hele de bu, yüzün en kıymetli organında olursa bu daha da açık olur. Bu işaret sayesinde diğer insanların içinde bu durum hemen göze çarpar.¹¹⁶

Allah Teala bu gibi kimselerin fiillerinin ve sözlerinin çirkinliklerinden bahsedince, bu kimseyi tehdit ederek, **“سنسمه على الخرطوم”** **“Biz, yakında onun hortumunun (burnunun) üzerine damga basacağız”** buyurmuştur. Bu ifade ile ilgili bir kaç husus göze çarpmaktadır.

“وَتَمُّثُهُ” **“Ben onu damgaladım”** denilir. O halde damgalanan kişi, bu iz sayesinde tanınacağı bir damga ile damgalanmıştır. O zaman bu kişiye **“موثوم”** **“Damgalanmış”** denilir. Bu damga işi de, onun bir alâmeti olsun diye, ya onu damgalamak yahut da, kulağında bir kesik izi bırakmak şeklinde olur.¹¹⁷

Müberred şöyle der: “Cenab-ı Hak, buradaki **“الخرطوم”** ifadesi ile, kişinin burnunu kastetmiştir. Bu tür ifadeler, karşıdakini hafife almak için getirilir. Çünkü, insanların uzuvları, hayvanların uzuvlarına benzediği için böyle uydurulmuş isimlerle ifade etmek, onu hafife almak için olmuş olur. Tıpkı, insanlarda olduğu gibi, mesela dudaklarını, **“deve dudağı”**; el ve ayaklarını da **“çatak tırnak, hayvan ayağı...”** şeklinde vasfetmek gibi. Burada cüz zikredilmiş; küll kastedilmiştir.¹¹⁸

¹¹⁶ es-Suyûtî, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, VI/252.

¹¹⁷ Neseî, “age.”, IV/296.

¹¹⁸ el-Begâvî, “age.”, VIII/194.

Velid bin Mugire bedir savaşında burnuna darbe alıp yaralanmıştı. Bu yara kıyamet günü onda kalacaktır.¹¹⁹

Kimileri, bu damgalama işinin ahirette olacağını söylerlerken, kimileri de bunun, dünyada olduğunu söylemiştir. Birinci görüşe göre, bu hususta şu izahlar yapılmıştır:

1) Mukatil ve Ebu'l-Aliye 'nin görüşüne, Ferra'nın da tercih ettiği kanaate göre, ayetin ifadesiyle kastedilen, Cenab-ı Hak'ın, bu kimsenin yüzünü, cehenneme girmezden önce karartmasıdır. "Ayette, damgalama işi, her ne kadar "burun"a tahsis edilmişse de, bu ifade ile yüz kastedilmiştir. Çünkü, yüzde yer alan organlardan herhangi birisiyle yüzün tamamı kastedilebilir.¹²⁰

2) Allah Teâla, âhirette, bu kimsede, (yüzünde) kıyamettekilerin, kendisini günahları sebebiyle, peygambere düşmanlıkta ve hak dini inkarda ileri gittiğini anlayacakları bir alamet kılacaktır¹²¹.

3) Ayette bir başka ihtimal daha vardır ki, o da şudur: Kâfir, meseleyi izzet-i nefis ve gurur meselesi yaptığı için, Hz. Peygamber (sas.)'e düşman olmada, hak dini tenkitte ileri gitmiştir. Binaenaleyh, işte bu inkarın kaynağı, taassup ve izzeti nefis olunca, ahiretteki azabın kaynağı da, yine izzet-i nefis ve taassup yönüyle olacaktır. İşte bu, özel durumu, Cenab-ı Hak, **سنسمه على الخرطوم** "Biz yakında onun hortumunun üzerine damga basacağız" ifadesiyle anlatmıştır.

"Mal ve oğullar sahibi olmuş diye. Ayetlerimiz ona okunduğu zaman; öncekilerin masalları, der." Allah Teala buyuruyor ki: Allah'ın kendisine lutfettiği mal ve evlat nimetine karşılık o, Allah'ın ayetlerine küfretmekte ve ondan yüz çevirerek eskilerin masallarından alınmış yalan sözler olduğunu iddia etmektedir. Müddesir Süresinde buyurulduğu gibi: "**Bırak beni ve yaratıklarımı tek başına.** Kendisine bol bol mal verdiğim, görülen oğullar verdiğimi, ve onun için yaydıkça yaydığımı. Sonra artırımını umar. Hayır, çünkü o, ayetlerimize karşı inatçı kesildi. Onu sarp bir yokuşa sardıracağım. Doğru o, düşündü ve ölçüp biçti. Canı çıkası nasılda ölçüp biçti. Canı çıkası sonra yine nasıl da ölçüp biçti. Sonra baktı. Sonra kaşlarını çattı, suratını astı. Sonra da sırt çevirip büyüklük tasladı. Ve dedi ki: Bu, sadece öğretilen gelen bir büyüdür. **Bu, (Kur'an) ancak bir insan sözüdür.**" (Müddesir,11-25) Allah Teala burada ise buyuruyor ki: **سنسمه على الخرطوم** "Biz, onun burnunu yakında yere sürteceğiz." İbn Cerir Taberi der ki: Biz, onun burnunu apaçık olarak beyan edeceğiz ki herkes onu tanısin. Tıpkı burnun üzerindeki damganın gizlenmeyeceği gibi. Katade de böyle der. **سنسمه على الخرطوم** "Biz, onu burnunu yakında yere sürteceğiz." Burada o kişiden en son uzaklaşacak olan bir ayıp, özellikle burnunun üzerindeki bir işaret kastedilmiştir. Süddi de böyle der. Avfi, İbn Abbas'dan nakleder ki; "Biz, onun burnunu yakında yere sürteceğiz." Kavli; Bedir günü savaşacak ve savaşta kılıçla burnunu keseceğiz demektir. Yani kıyamet

¹¹⁹ el-Beyzâvî, "age.", V/371.

¹²⁰ es-Suyûtî, "ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me'sûr", VI/ 152.

¹²¹ Ebus-Suûd, "age.", IX/14.

günü onun yüzünü karartacağız. **الخرطوم** kelimesiyle yüz ifade edilmiştir. Bütün bunları anlatan Faretin er-Râzî, dünya ve ahirette bunların hepsinin o kişinin üzerinde birleşmesi için hiç bir engel görmediğini söyler.¹²²

Ebu Hüreyre (ra.) Rasulullah'ın (sas.) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir:

“Kıyamet günü insanların en şerlisi olarak iki yüzlü kimseleri bulursun. Bu kişiler, birine bir yüzle; başka birine de başka bir yüzle gelir.”¹²³

Netice olarak toplumu bir akrep gibi yaralayan **“yalanlamak, hilekârlık, onu bunu ayıplamak, kaş göz işaretiyle insanları hakir görmek, insanlar arasında laf getirip götürerek onlar arasında fesat tohumları ekmek”** gibi kötü huy sahibi kişilere karşı uyanık davranmamız gerektiğini Kuran'ı Kerim bizleri ikâz etmektedir.

Bu tip insanlarda Allah (cc.) korkusu olmadığı için hiç çekinmeden rahat rahat yalan yere yemin ederler, bu insanlar da artık ar perdesi kalkmış olduğundan ona buna hiç çekinmeden iftira atabilirler. Bunları yaparken de büyük gaflet ve kibir içerisinde olurlar. İşte bu insanlar tam bir **“kafir ve münafık”** örnekleridir. Müslüman olduğunu iddia eden kişinin de bu günahlardan vazgeçip samimi bir şekilde tevbe etmesi gerekmektedir.

İnsanın nereden küfre gireceği nereden de iman dairesine gireceği hiç belli olmaz bu yüzden bu tip insanlardan uzak durmak gerektiğini yukarıda ele almaya çalıştık. Nasıl ki misk dükkanında oturana güzel koku; tuvalet yada çöplükte oturana da pis koku sirayet ederse bu gibi insanlardan da insana kötü huydan başkası isabet etmez.

Allah (cc.) bu insanları yüce kitabında haber verdikten sonra, ne kadar aciz birer varlıklar olduğunu yaşanmış bir misalle bizlere haber vermektedir. Aşağıda anlatılacak olan bu misal, mal ve evladıyla-şan ve şöhretiyle kibire ve gurura kapılıp insanlar arasında hava atan her zalimin başına gelebilecek türden bir misaldir.

¹²² Râzi, “age.”, XV/87.

¹²³ Buhari, Edep/52.

3.9. Dünyadaki Cezaları

إنا بلونا هم كما بلونا أصحاب الجنة إذ أقسموا ليصر منها مصبحين * ولا يستثنون * فطاف عليها طائف من ربك وهم نائمون * فأصبحت كالصريم * فتنادوا مصبحين * أن اغدوا علي حرثكم إن كنتم صارمين * فأنطلقوا وهم يتخافتون * أن لا يدخلنها اليوم عليكم مسكين * وغدوا علي حردٍ قادرين * فلما رأوا ما قالوا إن الضالون * بل نحن محرومون *

Bahçe Sahiplerinin Denenmesi

“Biz tıpkı o bahçe sahiplerini sınıdığımız gibi, bunları da sınıdık. Onlar sabah erken mahsulü devşireceklerini yeminle pekiştirip kesin söylemiş, inşaallah dememiş, Allah’ın (cc.) iznine bağlamamışlardı. Ayrıca fakirlerin payını düşünmemişlerdi.

Fakat onlar henüz uykudayken, Rabbin tarafından gönderilen bir afet bahçeyi kapladı. Bahçe sabahleyin siyah kül haline geliverdi.

Onlarsa olup bitenden habersiz, neşeli neşeli birbirlerine seslendiler: “ Haydi, madem çabuk devşireceksiniz, çabuk ekininizin başına!”

Hemen yola koyuldular, bir taraftan da aralarında şöyle fiskos ediyorlardı: “Sakin, bugün yanımıza fakir makir gelmesin, girmelerine hiç imkân vermeyin!”

Yoksulları engelleme azmi içersinde ilerlediler. Bahçeyi görünce; apışıp kaldılar, “yolu şaşırdık, yanlış yere geldik!” dediler.

Çok geçmeden işi anlayınca: “Hayır! dediler, doğrusu felakete uğramışız!” (Kalem,68/17-27)

Biz Kureyş müşriklerine belâ verdik. Bostan sahiplerini imtihan ettiğimiz gibi onları da imtihan ettik. Onlar sabah olduğunda mutlaka meyvelerini devşireceklerine dair yemin etmişlerdir. Bu konuda “İnşaallah” istisnada etmiyorlardı. Bu bahçe sahiplerinin, Habeşilerden bir insan gurubu olduğu İkrime’den rivayet edilmiştir. Ki onların babalarının bir bahçesi vardı, yoksullara onun meyvelerinden yedirirdi. Babaları ölünce oğulları, “Vallahi bizim babamız yoksullara yedirerek ahmaklık etmiş.”diyerek, onlara bir şey yedirmediler. Bunların Kitap Ehli’nden oldukları da İbn Abbas (ra.)’tan rivayet edilmiştir.¹²⁴

Bu bahçenin Yemen topraklarında Sana şehrine bir kaç fersah uzaklıkta bir yerde olduğu da rivayet edilmiştir. Mücahid, bahçenin mahsulünün üzüm olduğunu söylemiştir. Çünkü, Hicaz topraklarında üzüm yetiştirilen bir belde yoktur.¹²⁵

¹²⁴ Ebus-Suud, “age.”, IX/14.

¹²⁵ Eus-Suud, “age.”, IX/14.

فطاف عليهاطف من ربك وهم نأمون onlar uykuda iken bahçelerini Allah (cc.) tarafından dolaşan ilahi bir emir dolaşmıştı. Bu rivayete göre bağın bulunduğu vadiden bir ateş çıkıp o bağı kökünden yakarak bitirivermişti.¹²⁶

طائف kelimesi Arapça da geceleyin olan şeylere denir, gündüz için kullanılmaz¹²⁷. Bahçenin meyvesi yok olup simsiyah kesilmişti. Yanarak kapkara olmuştu. Bahçede hiç bir şey kalmamıştı.¹²⁸ Bahçenin mahsulünün üzüm olduğu Mücahid'den rivayet edilmiştir. Bahçeyi dolaşan Cebrail (as.) olduğu ve bahçedeki mahsulleri kökünden kopardığı da söylenmiştir. Onların ise henüz haberi yoktu. Derken sabahleyin birbirlerine seslendiler: **ان اغدواعلي حرثكم ان كنتم صارمين** “**Haydin kesecekseniz ürününüzün başına erkence gidin, dediler.**” Bu sözlerinde iki hata yapıyorlardı. Birisi o bağı yalnız kendileri yetiştirmiş gibi **حرثكم** “ürününüz” diyorlar, sonrada **ان اغدواعلي حرثكم** “ürününüzün başına gidin” diyerek, onu ekin biçer gibi kesip bitirmek ve düşmanın üzerine saldırır gibi hırslı yürüyorlar, ondan hiç kimseye bir şey bırakmak istemiyorlardı. Onun için hemen fırladılar, giderken gizli gizli birbirlerine fısıldaşarak, **وهم يتخافتون*ان لايدخلنهااليوم عليكم مسكين** “**Aman, bugün orada hiç bir yoksul yanınıza sokulmasın**” diyorlardı. Hiç düşünmüyorlardı ki, dün birbirleriyle sözleşirken birbirlerinin gönüllerini ancak yemin ederek rahatlatıyorlar, biricik güvenceyi onda buluyorlar, ondan kuvvet alıyorlardı. O bağ ve ekinin ürünlerini toplamaya da bu sayede nail olabileceklerdi. Yoksullara yardım etmeye güçleri yettiği halde onları yardımdan mahrum etmek ve niyet ve azmi

ile erkenden yola düşüler. Fakat bahçeyi gördüklerinde, biz herhalde yanlış gelmişiz, bahçenin yolunu şaşırılmışız dediler. Bu söz, yemyeşil, ürünlerle dolu bahçenin, yanmış, simsiyah kesilmiş hali karşısında sahiplerinin ilk anda uğradıkları psikolojik yıkım ve hayal kırıklığını yansıtıyor gibidir. Nitekim sonra bunun farkına varıp **بل نحن محرومون** “**Yok biz mahrum edilmişiz**” dediler. Önce yollarını şaşırduklarına hükmettiler, sonrada cezaya uğradıklarına, engel olmak istedikleri yoksullardan ziyade yoksul bırakıldıklarına hükmettiler.¹²⁹

Kur'an'daki bu kıssada aniden dikkati çekici karşılaştırmalar vardır. Allah (cc.)'ın tedbiri karşısında aciz kalan insanın hileleriyle olay yer almaktadır. Anlatılışı son derce canlıdır. Mekkeli müşriklere nimetle şimarmanın, hayrı engellemenin, başkalarının hukukuna tecavüz etmenin âkıbetini hatırlatıyor. Elllerinde bulunan mal ve evlat nimetinin bir imtihan olduğunu, “**Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır.**”(Teğabün, 64/15) bu kıssada yer alanların da aynı şeylerle imtihana tabi tutulduklarını ve neticede başlarına felaketin geldiğini, kendilerinin de farklı bir neticeyle sonuçlanmayacaklarını ima ediyor.

¹²⁶ el-Begavî, “age.”, VIII/195.

¹²⁷ Elmalılı, “age.”, 5280.

¹²⁸ Neseî, “age.”, IV/296.

¹²⁹ Elmalılı, “age.”, 5280.

Halbuki diğer mallarda yoksulların bir hakkı olduğu gibi topraktan yetişen ürünlerde de yoksulların bir hakkı vardır. İslam hukukunda bu zekâtın adı öşürdür. Kur'an'da öşürle ilgili olarak, “**çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin. Devşirip toplandığı günde hakkını (zekât ve sadakasını) verin, fakat isrâf etmeyin, çünkü Allah (cc.) israf edenleri sevmez**”(En'am, 6/141).

(وَأَتُوا حَقَّهُ يَوْمَ حَصَادِهِ): “Devşirip toplandığı günde hakkını verin.” (En'am, 6/141). Bazıları meyve hububattan Allah (cc.)'ın farz kıldığı zekâtı vermekle ilgili bir emirdir demişlerdir. Mücahid tarikiyle İbn Abbas'tan öşür ve yarım öşür rivayet edilmiştir. Hasan-ı Basri'nin de hububat ve meyvelerinin zekâtıdır dediği rivayet edilmiştir.¹³⁰

Yukarıda anlatılan kıssa üslup bakımından Kuran'dan edebi kıssanın güzel bir nümûnesini temsil etmektedir. Allah'ın (cc.) tedbiri karşısında âciz kalan insanın hileleriyle alaya maruz kalması gözler önüne serilmektedir.¹³¹

4. MÜDDESSİR SÛRESİ

4.1. Tanıtımı

Ayet sayısı, Elli altı.

Kelimeleri, İki yüz elli beş.

Harfleri, Bin on.

Fâsılası, ر, د, ن, ه, ا harfleridir.¹³²

4.2. İniş Yeri ve Zamanı:

Müddessir Sûresi Mekke'de inmiştir.¹³³ En sahih rivayete göre başından **ولاتع** “sakın” ayetine kadar beş ayet Müzzemmil sûresinden önce inmiştir. (Müddessir, 74/30-31) **عشر، وما جعلنا** ... ayetinin Medine'de indiği de rivâyet edilmiştir.¹³⁴

¹³⁰ Taberi, “age.”, V/70-71.

¹³¹ Kutup, Seyyid, “age.”, XXX/222.

¹³² Elmalılı, “age.”, 5449.

¹³³ Ebus-Suûd, “age.”, IX/54.

4.3. İçerik İtibariyle Diğer Sûrelerle Münâsebeti

Müddessir Sûresi'nin iniş sebebi ile Müzzemmil Sûresi'nin iniş sebebi birdir ve ikisi de peygamberlik görevinin ilânı ile ilgilidir. Bu sûrenin baş tarafı MüzzemmilSûresi'nden önce inmiştir. Bununla beraber Müzzemmil Sûresi'nin sebep ve başlangıçlarla, bunun ise gâye ve amaçlarla ilgisi daha açıktır.¹³⁵

4.4. İlk İnen Sûre Olup Olmadığı

Bazı âlimler ilk inen sûrenin Müddessir Sûresi olduğu hakkında görüşler beyân etmişlerdir. Görüşlerini Ebu Seleme (ra.)'ın Cabir (ra.)'dan rivayet ettiği hadisi şerifi getirerek ispatlamaya çalışmışlardır.

Bu hadis-i şerife bakıp hadisi iyi anlamaya çalışırsak Müddessir Sûresi'nin ilk inen sûre olmadığını kolayca anlarız.¹³⁶ Hadisi şerifte şöyle bir ifade geçmekte: **“Sonra bir ses nida edildi ardından başımı göğe kaldırdığımda o yani Cibril (as.)’ı onu görünce beni bir korku sarıverdi.”**¹³⁷

Bu hadis-i şerif bize gösteriyor ki Cebrâil (as.)'ın Resulullah (sas.)'a ikinci gelişi idi. Çünkü, Resulullah (sas.) hadis-i şerifte şöyle bir ifade kullanmıştır: **“bir de baktım ki O, yani Cebrail (as.)”** bu ifadeyle Resulullah (sas.) Cebrail (as.)'ı tanıdığı için **“işte O”** buyurmuştur. Çünkü, ilk görünen şey ya da hakkında malumât olmayan bir şey için bu ifade kullanılamaz. Eğer ilk defa bu ayet inerken görmüş olsaydı Cebrail (as.)'ı tanıyamazdı.¹³⁸

Dolayısıyla Müddessir Sûresi bu rivayete göre vahyin fetreti ve kesilmesinden sonra inen ilk sûre olduğu anlaşılmaktadır.

4.5. Hz. Peygamber'e (sas.) Risâlet Verilmesi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ * قُمْ فَأَنْذِرْ *

“Ey örtüsüne bürünen. (İnzivâ eden)” (Müddessir, 74/1)

¹³⁴ Elmalılı, “age.”, 5449.

¹³⁵ Elmalılı, “age.”, 5450.

¹³⁶ el-Begavî, “age.”, VIII/264; Ebus-Suûd, “age.”, IX/54.

¹³⁷ Buhari, Bed-ul'Vahy/5.

¹³⁸ El-Hasen, Muhammed Ali, “el-Menar fi-Ulumil –Kur'an”, 34-35.

* **يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ** “Ey, örtüsüne bürünen!” ayetindeki **مُدَّثِّرٌ** kelimesi, **مُدَّتِرٌ** kelimesinin aslı olup **دِثَارٌ** mastarından örtüye bürünen demektir¹³⁹.

مُدَّثِّرٌ, kelimesindeki “ت” harfî, “د” harfine uygunluğu sebebiyle idgâm edilmiştir.¹⁴⁰ İç çamaşırın üzerine giyilen elbiseyi giyen anlamındadır¹⁴¹.

“دِثَارٌ” ise, entâri, cübbe, kaftan, ihram gibi “شِعَارٌ” Şiârın üstüne giyilen veya örtülen dış giysi veya bürgü demektir. Şiâr ise gömlek, don, peştamal gibi vücuda değen iç çamaşırdır.¹⁴²

Câbir (r.a.)’den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sas.) şöyle buyurmuştur: **“Ben Hira dağındaydım. Bana: “Ey Muhammed! (sas.) Sen Allah’ın Resûlüsün”, diye seslenildi. Sağıma soluma baktım, bir şey göremedim. Üst tarafa baktım, bir de ne göreyim, seslenen melek, yerle gök arasındaki bir tahta oturmuş duruyor. Korktum ve Hatice’nin yanına döndüm. Beni örtünüz, beni örtünüz dedim.”**¹⁴³

Buhari’de yukarıda rivayet aynen verilir buna ek olarak şu rivayette vardır: **“üstüme soğuk su dökün! Üstüme soğuk su dökün!”**¹⁴⁴

Bunun üzerine : **يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ** * “Ey örtüsüne bürünen” diye başlayan ayetler nazil oldu”¹⁴⁵

“دِثَارٌ”, Dış elbiselerine bürünen kimse demektir. **قم فأنذر** “Kalk artık uyar”. Yatağından kalk, yahut azimle kalk da uyar. İman etmezlerse kavmini Allah (cc.)’ın azabına çarptırılmaklarından sakındır. Veya herhangi bir kimseye yönelik olmaksızın genel uyarı işini yap.

İbn-ul Arabî **“kalk ve uyar”** ayeti hakkında şöyle der: “-Ey elbiselerine bürünerek kâfirlerin eziyetlerini kendisinden defetmeye çalışan Muhammed! (sas.) Kalk, Mekke’li kâfirler sana eziyet etse bile artık uyarma işiyle meşgul ol” demek istenmiştir. Buradaki uyardan maksat, **“peygamberliğin bildirilmesi”** anlamındadır. Tevhîdin bildirilmesi anlamında mânâ verenler de vardır.¹⁴⁶

İkrime’nin açıklamasına göre, **“Peygamberlik ve nefsi olgunluklara bürünüp giyinmiş olan”** demektir. Bu manalarla bu hitap (Müzzemmil) gibi Peygamberliğin ilk duyurulmasında şöyle bir kinâye ile uyanık olmaya daveti hissettirir: Ey o bürünen, ey kendisine verilmiş olan hakikati halkın bakış ve görüşünden gizlemeye çalışan Muhammed! (sas.) O bürünmek, uyumak, rahat etmek zamanı geçti. Uyanmak, görünmek, o hakikati açıklamak, zahmetler çekmek, sıkıntılara katlanmak, halka doğruyu göstermek, etrafi

¹³⁹ Alûsî, “age.” XXIX/115.

¹⁴⁰ Şevkânî, “Fethu’l-Kadîr”, V/314, Mustafa Matbaası, Mısır, 1351.

¹⁴¹ Zemahşerî, “El-Keşşâf An-Hakâikit-Tenzîl ve Uyûnül-Akâvil”, IV/646, Beyrut, 1997.

¹⁴² Elmalılı, “age.”, 5450.

¹⁴³ Buharî, Bid-u’l Vahy/3.

¹⁴⁴ Buhari, Bid-u’l Vahy/1.

¹⁴⁵ Taberi, “age.”, XIV/179.

¹⁴⁶ Şevkânî, “age.”, III/314.

temizlemek için yükümlülükler ve ağır yükler yüklenerek büyük bir kararlılıkla kalkıp hareket etmek zamanı geldi.¹⁴⁷

Bu ayet hakkında İbn-i Kesir şöyle der: “Azimli ol ve insanları uyar. Allah Teala’nın bundan önce indirmiş olduğu **اِقْرَأْ** “oku!” ayetiyle nebilik görevi verildiği gibi, bu ayetle de Rasûllük görevi başlamış oldu.”

Bu ayet; Peygamber (sas.)’e uyarmayı emreden ilk ayettir. Dolayısıyla, onun bütün insanlara **Rasûl** oluşu bu ayetle başlamıştır. Nitekim ilk nâzil olan ayetlerle de nübüvveti başlamıştı.¹⁴⁸

فَمُ yatağından kalk, ya da büyük bir kararlılıkla işe başla (Artık uyarma görevini yap!), etrafındakilere neticenin önemini ve korkunçluğunu anlat, saygısızları gocundur.¹⁴⁹

Bu görevi yerine getirirken azme sarıl ve insanları uyar. Nasıl bundan önceki **اِقْرَأْ Oku!** ayeti kerimesiyle Rasulullah (sas.)’a nübüvvet görevi verildiği açıkça görülüyorsa bu ayeti kerimeyle de risâlet görevini verildiği açıkça görülmektedir.¹⁵⁰

Bu ayeti kerimeyle Rasulullah (sas.)’in bütün insanlığa “**Rasul**” oluşu başlamıştır. Nitekim ilk inen ayetle de “**Nübüvvet**”i başlamıştır¹⁵¹.

Müzzemmil Sûresinde de Peygamber (sas.)’e, geceleyin kalkıp ibadet etmesi emredilmiştir. Burada da aynı şey burada da emredilmektedir. Ancak burada ibadetle beraber elbisesini temizlemesi de emredilmektedir ki bu, ibadetten önce abdest almanın ilk aşamasıdır. Müşriklerde de ibadet ve namaz vardı. Fakat onlar ibadetten önce temizlenmezlerdi. Yüce Allah (cc.), Elçisine, ibadetle beraber elbisesini temizlemesini, pislikten uzaklaşmasını emretmiştir. İbn Abbas’a (ra.) göre burada **وَتِيَابَكَ فَطَهِّرْ** “**elbiseni temizle**”, “bedenini günahlardan temizle, ma’siyet, zulüm ve kötülük üzerine elbise giyme!” demektir. Araplar kötü sıfatlardan uzak, iyi ahlaklı kişiye **نَاقِيُ الثِّيَابِ، طَاهِرُ الثِّيَابِ** temiz elbiseli”derlerdi. Fakat İbn Sîrîn ve İbn Zeyd, ayette böyle mecâzî bir anlam değil, gerçek olarak elbiseyi temizleme ve temizlenme kastedildiğini söylemişlerdir. Müşrikler temizlenmezlerdi, Allah (cc.), Elçisine, temizlenmesini ve elbisesini temizlemesini emretti. Taberî’ ye göre bu mana daha açıktır.¹⁵²

¹⁴⁷ Elmalılı, “age.”, 5450.

¹⁴⁸ Zemahşerî, “age.”, IV/646; Hava, Said, “age.”, XV/429.

¹⁴⁹ Elmalılı, “age.”, 5451.

¹⁵⁰ İbn-i Kesir, “age.”, IV/440.

¹⁵¹ Havva, Said, “age.” XV/430

¹⁵² Taberî, “age.”, XIV/174.

İbn Cezzî, **وثياك فطهر**, “Elbiseni temizle” ayetindeki üç muhtemel anlam vardır: Birincisi, elbiseyi pislikten temizlemek anlamıdır. İkincisine göre elbise mecâzdır. Bununla nefsi gûnahtan ve kusurdan temizlemek kastedilmiştir. Üçüncüsüne göre temiz kazanç ile sağlanan elbisenin giyilmesi kastedilmiştir.¹⁵³

5. MÜDDESSİR SÜRESİNDE CEHENNEME GÖTÜREN AMELLER

Dünyada iken kişinin küfre saparken ne tür bir psikolojik yapı içerisinde olduğunu Kuran’ı Kerim bizlere haber vermektedir. Tek olarak hiçbir şeye gücü yetemeyen bir insan nasıl olurda onu yaratana kafa tutar? İşte kuran, bu soruyu masaya yatırmaktadır.

Allah (cc.) insanı öyle güzel imtihan etmekte ve onun ne olduğunu, kaç paralık insan olduğunu gözler önüne sermektedir ki adeta bunu ona ikrar ettirmek için zemin hazırlamaktadır. İnsana mal, evlat, şân-şöhret vererek Rabbini unutup unutmayacağını denemektedir. Mal ve evladın, şan ve şöhretini Allah (cc.) yolunda kullananlar gerçek kurtuluşa ereceklerdir. Mal, evlat, şan ve şöhrete dalarak yaratıcıyı unutanların ise hüsrâna uğrayacaklarını, kıyamette rezil ve rüsvay olacaklarını Allah (cc.) bizlere haber vermektedir.

Allah (cc.): “anne karnında mal ve evlâtta yoksun bir şekilde yalnız bir halde yarattığım insanı bana bırak”.demektedir. bu ifade ile Allah (cc.) kâfirlere tehdit savurmaktadır. O kâfirin hakkından ben gelirim, onu bana bırakın, ben ondan intikâm alacağım...¹⁵⁴ diyerek şöyle buyurmaktadır:

ذرنى ومن خلقت وحيداً*وجعلت له مالاً ممدوداً*وبنين شهوداً*ومهدة له تمهيداً*ثم يطمع أن أزيد*كلا إنه كان لآياتنا عنيداً*سأرهقه صعوداً*

“Mal ve ailesiz, tek olarak yarattığım, sonra çok çok mal, servet ve etrafında dolaşan oğullar verdiğim, her türlü imkânı önüne serdiğim, o adamın hakkından gelmeyi sen bana bırak!

Hâlâ da açgözlülükle imkânlarımı daha da artırmama hevesleniyor.

Hiç heveslenmesin! Çünkü o bizim ayetlerimize karşı inatçı kesildi.

¹⁵³ Ateş, Süleyman, “Çağdaş Kuran Tefsiri”, IX/148, Yeni Ufuklar, Neşriyat, İstanbul, 1991.

¹⁵⁴ Şevkânî, “age.”, III/316.

Ben de onu sarp mı sarp bir yokuşa sardıracağım.” (Müddessir, 74/11-16)

Kastedilen bu kimsenin Mahsûn kabilesinden Velid İbn Muğire olduğuna dair çeşitli rivayetler bulunmaktadır. İbn Cerir, İbn İkrim’e senediyle naklen rivayet eder ki, Velid İbn Muğire bir gün Resulullah (sas.)’a geldi ve Resulullah (sas.)’da ona Kur’an okudu. Kur’an ona son derece tesir edip onu yumuşattı. Ebu Cehil İbn Hişam’a intikal edince hemen Velid’in yanına geldi ve ona şöyle dedi: Ey amca! Kavmin senin için mal toplamayı arzu ediyor. Velid cevaben: Niçin? dedi. “Sana vermek için” dedi. Zira sen Muhammed’den (sas.) bir şeyler elde etmek için onun yanına gitmişsin. Velid: “sen ne söylüyorsun, Kureyş bilir ki ben onların en zenginiyim.” dedi. Bunun üzerine Ebu Cehil, onun hakkında öyle bir söz söyle ki, senin onu inkâr ettiğini ve ondan hoşlanmadığına inansınlar. Velid: Onun hakkında ne söyleyeyim? Allah’a (cc.) yemin ederim ki içiniz de şiirin hecesini, sanatını, cin şiirlerini de benden daha iyi bilmeniz yoktur. Vallahi onun söyledikleri bunların hiç birine benzememektedir. Onun söylediklerinde başka bir letâfet vardır. Onun söyledikleri, diğerlerini hep çiğner geçer. O çok yücedir onun üstüne çıkamaz. Ebu Cehil, “Vallahi kavmin onun aleyhinde bir şeyler konuşmadıkça senden hoşnut olmazlar.” dedi. bir müddet düşündükten sonra, “Bu sadece başkalarının öğrettiği bir sihirdir.” demiştir. Bunun üzerine **ذُرِّي وَمِنْ** **وَحِيداً** **“Tek olarak yarattığımı bana bırak”** ayeti nâzil oldu¹⁵⁵.

Başka bir rivayette de kureyşliler şöyle demiştir:”Eğer Velid müslüman olacak olursa kureyşin hepsi Müslüman olur.” Bunu üzerine Ebu cehil:”Ben onu önlerim” demiş ve onun yanına gitmişti. O da uzun boylu düşündükten sonra şöyle demişti: “O öğretilen bir sihirdir, baksanıza kişiyi ailesinden, çocuğundan ve sevdiklerinden nasıl ayırıyor?” demişti. Rivayetlerin haber verdiği gibi bu bir vakıa idi. Kuran canlı ve hareket meydana getiren ayetleriyle insanları kesin neticeye götürüyordu. Nitekim korkutan ve titreten tehditleriyle bu hakikatleri şöyle beyan etmektedir.¹⁵⁶: **ذُرِّي وَمِنْ خَلَقْتِ وَحِيداً** **“Tek olarak yarattığım o kimseyi bana bırak”**.

Burada **وَحِيداً** (Vahîden) yani **“tek olarak** “, kelimesi hem yaratanın; hem de yaratılanın durumunu gösterir. Yani: **“benimle baş başa bırak, hiç bir ortağım olmadığı halde tek başına yarattığım o kimseyi”** yahut **“kendisini tek başına, hiç kimsesi olmadığı halde yapayalnız yarattığım o kimseyi”** demek de olabilir. Bu mana **“Andolsun! Sizi ilk defa nasıl yaratmışsak, onun gibi yapayalnız ve teker teker huzurumuza gelirsiniz” (Enam, 6/94)** ayetinde de vardır. Bu ayette buyurulduğu üzere bu ayet her kişi hakkında geçerli; burada ise Velid bin Muğire için geçerlidir..¹⁵⁷

¹⁵⁵ Suyuti, “age.”, 187; Kutup, Seyid, “age.” XV/363.

¹⁵⁶ Kutup, Seyid, “age.”, XV/363.

¹⁵⁷ Zemahşerî, “age.”, IV/649.

Bununla kıyametin de yaratılış gibi özellikle “her fert için ayrı bir sahanın olduğuna işaret edilmiş” demektir. Ayetin özel bir olay ve şahısla ilgili olarak inmesi hüküm ve uyarmanın vasıflara göre genel olmasına engel değildir. Bu ayetin iniş sebebinin Velid b. Muğire el-Mahzûmî olduğu rivayet ediliyor. Burada onun Nûn Süresinde geçtiği gibi; soysuz, piç olduğuna delalet, **وَحِيداً** “tek başına” namıyla anılmasıyla da yalnızlığına işaret vardır.¹⁵⁸

Bu ayette hitap Rasulullah’ aydı (sas.). bunun manası ise, verdiğim bol bol mallar, etrafında dolaşan çocuklarla gururlandı, bununla da kalmayarak daha da arttırılmasını istedi “Biz onu yarattığımızda hiç bir şeyi yoktu.” Verdiğimiz bu nimetlerle şırmamıştır. O halde, **Ey habibim! O’nu bana bırak, gönlünü onun fenalıkları ve tuzaklarıyla meşgul etme. Onun haddini ben bildireceğim...**

Bu noktada hisler hakikaten korkudan tir tir titrer. Onun hudutsuz , Cebbâr, Kakhâr olan kuvvetinin harekete geçişinin beyânı bulunmaktadır. Bu zavallı, aciz, zayıf, şaşkın mahluk elbette yaptığının cezâsını bulacaktır. Bu ayetleri okuyan ve dinleyenlerin kalplerini ürperten bu beyanlar, bizzat hedef alınan kimsenin kalbine ne yapmaz ki?¹⁵⁹

5.1. Mal ve Evlat Sâhibi Olmaları

شهوداً, "شاهداً" kelimesinin çoğuludur. Yani hepsi yanında hazır, göz önünde, çalışmak için oraya buraya gitme ihtiyacı duymayan, meclis ve lokallerde babalarının yanında hazır bulunan oğullar verdim. Yahut, önemli işlerde şahitliklerine, görüşlerine ve bilgilerine başvurulmuş oğullar verdim demektir. Rivayete göre Velid b. Muğire’nin hepsi mevki sahibi kişilerden olmak üzere on veya on üç oğlu vardı. Fakat adları bilinenlerin sayısı yedidir. Velid b. Velid, Halid b. Velid, Umâre b. Velid, Hişam b. Velid, As b. Velid, Kabis b. Velid, Abdişems b. Velid. Bunların müslüman olup olmadıkları konusunda alimler ihtilaf etmişlerdir. Denildiğine göre bunlardan Halid, Hişam ve Velid müslüman olma şerefi ile şereflenmişlerdir¹⁶⁰.

Zemahşeri, bunlardan üçü müslüman oldu: Halid, Hişam ve Umâre” diye zikretmiştir.¹⁶¹

Alûsî de şöyle der: Umâre’nin Bedir’de ve Habeş’te Necaşi tarafından öldürüldüğü hususunda birleşmiştir.¹⁶² Müslüman olduğuna dair Sa’lebe’nin Mukâtil’den yaptığı rivayet sahih değildir. İbnü Hacer bunun hata olduğunu yazmıştır. Bu hatayı Zemahşerî de yapmış ve onun peşinden gidenler de bu hususta ona uymuşlardır. Bütün hadisçiler onun müslüman olduğunda görüş birliğine varmışlardır.” Evet

¹⁵⁸ Elmalılı, “age.”, 5453.

¹⁵⁹ Kutup, Seyid, “age.”, XV/362.

¹⁶⁰ Ebus-Suûd, “age.”, IX/56.

¹⁶¹ Zemahşerî, “age.”, IV/649.

¹⁶² Alûsî, “age.”, XXX/116.

Velid b. Velid'in de sonradan müslüman olduğunda ihtilaf görülüyor. Fakat Umare'nin durumu ihtilafıdır. Bu dördün dışında kalanlar hakkında ise bir bilgimiz yoktur.¹⁶³

ومهدة له تمهيداً Ona büyük imkânlar verdim, mal ve oğullardan başka, birçok sebep ortaya çıkararak mevki, saygınlık ve şans açıklığı verdim.¹⁶⁴ Velid, Kureyş içinde ileri gelen saygın kişilerden sayılırdı. **”Vahîd وحيد”** ve **”Reyhântül-Kureyş ريحانة القریش”** takma adlarıyla tanınırdı.¹⁶⁵

Fahri Razi'nin beyanına göre mal-i memdudla murad; birbiri arkasında gelip duran ve devam üzere ticaret, ziraat ve hayvanatın yavrulamasıyla çoğalıp birçok yerler ihata eden maldır ki Velid b. Mugire'nin malı Taif'le Mekke arasında deve, koyun, kısrak, bağ, bahçe, ağaçlar ve nehirler olmak üzere dolu olduğu İbn-i Abbas (ra.) Hazretlerinden rivayet edilmiştir¹⁶⁶.

شهوداً ile murad; kendisiyle Mekke'de meclislerde hazır bulunur, lafa, söze karışır, dokuz veya on oğlu olduğu ve bunlardan üçünün ki Halid, Ammare ve Hişam'ın İslam oldukları mervidir. **تمهيداً** ile murad; cah, mansıp ve kavmi içinde riyaseti vermekle nimeti itmam ve ikmal etmektir¹⁶⁷.

Allah (cc.) bu kâfirin çok nimet sahibi olduğunu beyandan sonra o nimetlere kanaat etmediğini beyan etmek üzere:

ثم يطمع أن يزيد “Sonra o arttırmamı umar. Verdiğim nimetlere, İslam'a girme ve yükümlülüklerini yerine getirme şükürle karşılık vermediği halde, nimetleri arttırmamı ister.”

Nesefî şöyle der: “Bu ifade, onun tamâh ve hırsını, şükretmediği halde Allah'tan (cc.) mal ve çocuklarını arttırma umudunu yadırgamadır.”¹⁶⁸

(ثم) Sonra daha çok vereyim diye aç gözlülük eder. İşte o, öyle aç gözlü birisi. Hatta Velid bin Mugire demiştir ki: **“Eğer Muhammed (sas.) doğru söylüyorsa cennet benim için yaratılmış demektir.”** diye etrafına hava atardı.¹⁶⁹

Dünya hırsına bürünmüş, şiddetli bir tamâh ile Allah (cc.)'ı inkâr edip ona şirk koşan birine niçin ben nimetimi arttırayım ki? Allah (cc.), onun bu yukarıdaki iddiasını yalanlamak için **(كلا)** edatını kullanmış daha sonraki ayetlerde de bunun nedenlerini açıklamıştır.¹⁷⁰

¹⁶³ Elmalılı, “age.”, 5454.

¹⁶⁴ Elmalılı, “age.”, 5455.

¹⁶⁵ Âlûsî, “age.”, XXX/122; Elmalılı, “age.”, 5455.

¹⁶⁶ Râzî, “age.”, XV/199.

¹⁶⁷ Zemahşerî, “age.”, IV/649.

¹⁶⁸ Nesefî, “age.”, IV/331.

¹⁶⁹ Elmalılı, “age.”, 5455; Semerkandî, Muhammed bin Ahmed bin İbrahim, “age.”, III/422, Dâru'l-Kütübü'l İlmiye, Lübnan, 1993.

5.2. Allah'ın (cc.) Ayetlerine Karşı Çıkmaları

كلا إنه كان لأياتنا عنيداً

Çünkü o ayetlerimize karşı inatçı kesildi (Ayet 16-25)

كلا, reddetme edatıdır. Bir sözü, bir iddiayı veya bir ümit ve isteği reddeder. Biz bunun yerinde, “**hayır öyle değil, öyle şey yok, yağma yok**” gibi deyimler kullanıyoruz. “**Hayır**” ifadesi yerine göre, “لا بلا بلى” kelimeleri yerinde de kullandığımızdan tam karşılığı denemese de yakındır. Burada onun aşırı istek ve ümidini kesme manasını ifade eder. Sebebi, **إنه كان لأياتنا عنيداً** Çünkü o, bizim ayetlerimize inatçı kesildi. O nimetleri veren şahsın birliğini gösteren delillere veya Kur'an ayetlerine karşı inada kalkıştı. Bu ise nankörlüktür. Verilen nimeti inkâr etmek onun artmasına değil, kesilmesine sebeptir.¹⁷¹

“**كلا**”; **katiyen artırmayacağım**” edatı için Neseffî: “bu onu azarlamak ve artırma ümidini kesmektir. Artırma hırsını mümkün görmeme sebebini beyan etmek üzere **إنه كان لأياتنا عنيداً** “Çünkü o, ayetlerimize karşı alabildiğine bir inatçı kesildi” buyurur. Buradaki **عنيداً** inatçı, inkârcı anlamındadır.¹⁷²

“**عنيداً**” belirli bir maksadı ve metodun dışına çıkarak haktan sapan kişiye denir.¹⁷³

Zemahşerî bu konuda şöyle der: “Bu ayet söz başı yaparak yukarıdaki azarlamının sebebini beyan etmektedir. Sanki biri: **Niçin arttırmıyor?** demiş ve bu söze cevap olarak: “**Çünkü o nimetleri veren Allah (cc.)’ın ayetlerini inkâr etmiş, bu hareketiyle O’nun nimetlerine nankörlük yapmıştır. Nankörün attırılmaya hakkı yoktur.**” denilmiş gibidir.¹⁷⁴

“Kâfirin haline hayret edilir ki verdiğim nimetlerin hepsine kanaat etmeyerek verilen nimetlerden daha ziyade vermeme ümit ve daha çok olmasına tamah eder. Halbuki onun ümidi ve tamahı boşadır, durum onun ümit ettiği gibi değildir. Zira; o kâfir bizim vahdaniyetimize, kudretimize ve ahirete delalet eden ayetlerimizi inkar etti, verdiğimiz nimetlerin şükürünü eda etmeyerek küfran-ı nimet etti”. Binaenaleyh; bu kâfirin ümit ettiği ziyadeyi vermem. Zira küfrân-ı nimet; nimetin yok olmasına sebep olur. Calib-i nimet değildir.

¹⁷⁰ Şevkânî, “age.”, III/316.

¹⁷¹ Elmalılı, “age.”, 5456.

¹⁷² Neseffî, “age.”, IV/331.

¹⁷³ Şevkânî, “age.”, III/331.

¹⁷⁴ Zemahşerî, “age.”, IV/650.

Fahri Razi, Hazin ve Ebusuud Efendi'nin belirttiğine göre bu ayetler Mekke ahâlisinden Velid b. Mugire hakkında nazil olmuştur. Çünkü Velid bütün vaktini Resulullah (sas.) Efendimiz Hazretlerine ezâ etmeye kendini hasretmiş, emr-i nübüvvette bir kere olsun hakkı kabul etmemiş, daima Resulullah'a (sas.) ezâyı ve nübüvvetini inkârı kendine adet edinmiş ve bu mezmum hallerine iftihar eden inatçı bir kâfir olmuştur. Çünkü; Velid Arap içinde emsali görülmedik serveti olduğundan cümle Arap kavmi onu sever ve kendine hürmet ederdi. Eğer iman etmiş olsaydı ona ittiba ederek birçok kimseler ona iman ederlerdi. Hatta Arap kavmi Velid'i çok sevdiklerinden **ريحانى قریش** Reyhaney-i Kureyş derlerdi. Çünkü Arapların adetleri; çok sevdikleri şeye reyhan derlerdi. Zira reyhan; rayiha-i tayyibe güzel koku sahibi olan bir otun ismidir. O otun özelliği; insanın kalbine sürur vermesidir. Fahri Âlem Efendimizin çocuk hakkında herkesin çocuğu kendine reyhan-ı İlahidendir demesi buna işaret eder.¹⁷⁵

Bu ayetlerin nüzûlünden sonra Velid'in hali günden güne tedennî ettiği ve hatta vefatında efkar-ı fukaradan olduğu rivayet edilmiştir. Bu tedennî de uzak bir şey değil; belki her zaman, her yerde görülen şeylerdendir. Çünkü şükrü edâ olunmayan nimet; daima zevale ma'ruz ve mahkumdur¹⁷⁶

Her can, dünyada yaptığı işlerle rehin alınır, bağlanır ve tutuklanır. Yalnız kitapları sağ taraftan verilenler öyle değildirler. Onlar bağlanıp tutuklanmazlar, cennete girerler. Bu sefer cehennemliklerle aralarında şu konuşma geçer:”sizi sekâr'a ne soktu? Ne yüzden bu tutuklu evine girdiniz?” derler.¹⁷⁷

Bu dünyada insanlar nasıl uzak bir yolculuk dönüşü birbirleri ile oturup birbirlerine hal hatır sorup yolculuklarının nasıl geçtiğinden bahsederler. Aynı şekilde uzun dünya imtihanından geçen insanlarda birbirlerine hal hatır soracaklardır. Cehennemlikler büyük bir pişmanlık ve nedamet içerisinde olacaklar. Pişmanlık ve nedamet içerisinde olan bu Kâfir ve Münâfıklar, zevk ve sefâ içerisinde cennetlerde yaşayan Müttekîler kendilerine gösterilecek ve pişmanlıkları bir kat daha artacaktır. Allah (cc.) kâfirlerin bu durumlarını bizlere bu dünyada iken haber vererek Rahmetinin esintisini hissettirmektedir. Böyle haber vermekteki gâyesi bizlerin kendimize çeki düzen vermemiz gerektiğini, onların düştüğü vartalara düşmememizi istemektedir. Buda bizler için ilâhî bir rahmet vesîlesidir; kâfirler için ise Allah'ın (cc.) Rahman sıfatının tecellisidir.

فِي جَنَّةٍ، يَتَسَاءَلُونَ*عَنِ الْمَجْرِمِينَ* مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرٍ*قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمَصْلُومِينَ*وَلَمْ نَكُ نَطْعَمُ
الْمَسْكِينِ*وَكُنَّا نَخْوِضُ مَعَ الْخَائِضِينَ*وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ*حَتَّىٰ آتَيْنَا الْيَقِينَ*فَمَا تَنْفَعُهُمْ
شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ*فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكَرَةِ مُعْرِضِينَ*كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ*فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ*بَلْ يَرِيدُ كُلَّ
أَمْرٍ مِنْهُمْ أَنْ يُوْتَىٰ صِحْفًا مَنشُورَةً*كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ*كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ*

¹⁷⁵ Âlûsî, “age.”, XXX/122.

¹⁷⁶Semerkindî, “Bahru'l-Ulûm”, III/421, Dâr'ul-Kütübü'l-İlmiye, Lübnan,1993.

¹⁷⁷ Ateş, Süleyman, “age.”, IX/158.

“Onlar mutlaka cennetlerde mücrimlerin hallerini hatırlarını soracaklar Neydi bu cehenneme sizi sürükleyen? Onlar şöyle cevap verecekler: Biz namaz kılanlardan değildik.

Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik.

Batıl sözlere dalanlarla beraber biz de dalardık.

Bu hesap gününü yalan sayardık. Ölüm bizi yakalayınca kadar hep böyle idik.

Artık onlara şefaathçilerin şefaati fayda etmez....

Ne oluyor onlara ki bu öğütten, bu irşaddan arslandan kaçan yaban eşeği gibi kaçıyorlar?

Bu beyler, bu öğütle yetinmeyip üstelik her biri kendisine mahsus özel kitap özel ferman isterler!

Hayır! Onlar âhîret endişesi taşımazlar.

Hayır! Gerçekten bu bir öğüttür, bir uyarıdır.(Müddesir, 74/40-54)

Buradaki konuşma, hazf yapılarak ayette geçmiştir. Bir kişi şöyle sorabilir: “Cennetlikler, zalimlerin yaptığı amelleri bildikleri halde niye onlara bu soru sorma gereği duymuşlardır?” Bunun nedeni ise onların hüsrâna uğradığını kendilerine bildirmek ve onları azarlamaktır. Allah (cc.), bu şekilde bizlere bunu haber verirken dinleyenlerin düşünüp ibret almasını istemiştir.¹⁷⁸

Ayette geçen **أصحاب اليمين** “Ashâb’ı Yemin” tâbiri hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür, onlardan bazılarını zikretmemizde fayda vardır:

أصحاب اليمين “Ashâbul’Yemin” tabiri, mecâzî anlam taşımaktadır. Araplar sağ tarafı uğurlu; sol tarafı uğursuz sayarlardı. Bu bakımdan Kuran’da iyi insanların amel defterlerinin sağ tarafından kötü insanların amel defterlerinin sol tarafından verileceği bildirilmiştir. Kuran kontekstinde sağ sahipleri: kitabı sağından verilen uğurlu, cennetlik müminlerdir. Sol sahipleri de kitabı sol tarafından verilmiş, uğursuz, cehennemlik kâfirlerdir.¹⁷⁹

Bunu daha iyi anlayabilmemiz için Allah (cc.) Hâkka Sûresinde buyruğuna bakmamız yeterlidir: **“Kitabı sağından verilen: Alın, kitabımı okuyun der. Ben hesabımla karşılaşacağımı zaten bekliyordum.”** Artık o, memnunluk veren bir yaşam içindedir.... Kitabı sol tarafından verilen ise der ki: **“keşke bana kitabım verilmeseydi! Şu hesabımı hiç bilmemiş olsaydım! Keşke ölüm işimi bitirmiş olsaydı! Malım bana hiç yarar sağlamadı, gücüm benden yok olup gitti.”** (Allah (cc.) cehennem

¹⁷⁸ Zemahşerî, “age.”, IV/656.

¹⁷⁹ Ateş, Süleyman, “age.”, IX/158.

muhafızlarına buyurur): Tutun onu, bağlayın onu, sonra onu cehenneme sallayın! Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire onu vurun! Çünkü o büyük Allah'a (cc.) inanmıyordu, yoksulu doyurmuyordu” (Hâkka, 19/34.)

Kelbî, Ashab'ı Yemîn'in cennet ehli olduğunu söylemiştir: “Cennet ehlinde bir adam cehennem ehlinde bir adama –Ey kişi, seni cehenneme götüren neydi?” şeklinde soru soracaktır.¹⁸⁰

أصحاب اليمين Ashâbu-l Yemîn'in çocuklar olduğunu da söyleyenler vardır. Çünkü çocuklar günah işlemeyen ölmüşler, günahın ne olduğunu bilmezler. Bu görüşü Ferrâ savunmuştur.¹⁸¹

أصحاب اليمين Ashâb-ı Yemin'in melekler olduğu söylenmiştir. Çünkü onların hiç bir günahları yoktur. Dünyada günah işlememişlerdir. Şayet onlar günah işleyip bunu da anlasalardı suçluları sakar cehenneme sürükleyen şeyi sormazlardı¹⁸².

Cennette olan Ashâb-ı Yemin meleklerle suçluların durumlarını sorunca, melekler onlara derler ki: Biz suçlulara bunu sorduk ve onlara, **ما سلككم فى سقر** “Sizi sakara cehenneme sürükleyen nedir?” dedik. Ayrıca bu soru, bir azarlama ve hayıflanma sorusudur.¹⁸³

5.3.Namaz Kılmamaları:

قالوا لم نك من المصلين

Onlar şöyle cevap verecekler: Biz namaz kılanlardan değildik

Mücrimler Ashâb-ı Yemin'e, “Biz dünyada Allah için namaz kılanlardan değildik.¹⁸⁴ diye cevap vermişlerdir. Namazı Allah (cc.) için kılıp kılınmadığı da bu durumda önem kazanmaktadır.¹⁸⁵

Bu ayet kâfirlerin hesaba çekilme sırasında ibadetlerle sorumlu olduklarını göstermektedir.¹⁸⁶ Çünkü bu kişiler ayette **نترك من الصلاة** “biz namazı terk edenlerdendik” demiyorlar. Ayette namazı hilâle (aralık vermeye) uğrattıklarına delalet vardır.¹⁸⁷

¹⁸⁰ Şevkânî, “age.”, III/323.

¹⁸¹ Şevkânî, “age.”, III/323.

¹⁸² Taberi, “age.”, III/324.

¹⁸³ Âlûsî, “age.”, XXIX, 132; Hazin, “age.”, VI/405.

¹⁸⁴ Taberi, “age.”, XIV/207.

¹⁸⁵ Şevkânî, “age.”, V/323.

¹⁸⁶ Ebussuud, “age.”, IX, 62; Beyzavi, “age.”, VI/405.

¹⁸⁷ Et-Tûsî, “age.”, X/186.

Beyzâvi'ye göre buradaki namazdan kasıt, farz olan namazdır. farz olan namazı aksatmaları sebebiyle de bu soruya muhatap olmuşlardır.¹⁸⁸

Namazın hesabını Allah'a (cc.) veremeyen kişiler diğer suallere muhatap tutulmayacaklardır. Çünkü namaz ibadetlerin en büyüğüdür.¹⁸⁹

Bu ayete göre, şeriata farz kıldığı namazın vakitlerinin sayısı, rekatlarının sayı ve keyfiyeti ile ilgili şeriata aykırı hüküm verenlerin de namazı kılmayan bu mücrimler sınıfına gireceklerine işaret vardır.¹⁹⁰

Bilindiği üzere, namaz ibadetlerin en büyüğüdür. Kıyâmet gününde de hesap ilk olarak bu ibadetten başlayacaktır.¹⁹¹

Bu ayetin devamından da anlaşılacağı üzere, namaz kılmayan kişilere Allah'ın (cc.) şefaati için yetki verdiği şefaathâlinin de faydası dokunmayacaktır.¹⁹²

5.4. Fakiri Doyurmamaları:

ولم نك نطعم المسكين

Fakirleri doyurmaz, onların ihtiyaçlarıyla ilgilenmezdik.

Onlar Allah'ın (cc.) kendilerine bahsettikleriyle cimrilik yapıp, onun hakkını vermezlerdi.¹⁹³ Fakirlere yemek vermez, karnını doyurma çaresini aramazlardı. Yani Allah'ın emrini tanımaz, kullarına acımazlardı.¹⁹⁴

Bu ayetten, açlık içerisinde olan birisini görüp de, yemek yedirmeye kudreti olduğu halde, ona yemek vermemenin ne kadar büyük günah olduğu özellikle vurgulanmıştır.¹⁹⁵

Nasıl ki namaz, amel olarak Allah (cc.)'ın hakkı ise; infâkta amel olarak, insanların hakkıdır.¹⁹⁶

¹⁸⁸ Beyzâvî, "age.", V/417.

¹⁸⁹ el-Bikâî, "age.", XXI/72.

¹⁹⁰ Tabatabâî, "age.", XX/180.

¹⁹¹ el-Bikâî, "age.", XXI/75.

¹⁹² el- Kâsımî, "age.", XVI/5984.

¹⁹³ Taberî, "age.", XIV/207.

¹⁹⁴ Emalî, "age.", 5457.

¹⁹⁵ Mevdûdî, "age.", VI/523.

¹⁹⁶ Tabatabâî, "age.", XX/180.

5.5. Gaflete Dahp Din Gününü Yalanlamaları

وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ

Batıl sözlere dalanlarla beraber biz de daldık.

Ayrıca, Müslümanlar ile alay ederdik. Hakkı batıl sayacak kadar hak ve hakikat ile dalga geçerdik.¹⁹⁷

Bu ayeti, Süddî, “yalanlayanlar ile beraber yalanladık” şeklinde; İbn-i Zeyd, “Muhammed (sas.)’in sözlerine yalan, cünûn, sihir ve şiir derdik.” Şeklinde anlam vermişlerdir.¹⁹⁸

Ayette geçen **نَخُوضُ** lafzından murat, söz, fiille batılla meşgul olup, ona dalmaktır.¹⁹⁹

İbn-i Zeyd bu ayeti tefsir ederken şöyle demiştir: onların Hz. Muhammed (sas.)’in sözleri hakkında onların sihirdir, şâir sözüdür, yalandır demeleridir ve bunda ileri gitmeleridir.

İbn-i Hatip bu ayeti şöyle tefsir eder: Bu kişiler olgun bir akılla, sahih bir nakille hareket etmezler. Bundan dolayı her sorulan soruya cevap verirken araştırmadan çabukça cevap vermekten sakınmak gerekir.²⁰⁰

5.6. Din gününü yalanlamaları

*وَكُنَّا نَكْذِبُ بِيَوْمِ الدِّينِ

Din gününü yalanlardık.

Ayette geçen **بِيَوْمِ الدِّينِ** “din günü”, hesap günüdür, kıyamet günüdür.²⁰¹

Bu özellik, umumdan sonra gelen hususî bir özelliktir. Çünkü “bâtıla dalmak, din gününü yalanlamak”tan daha şumûllü bir kavramdır.²⁰²

Cehennemi hak eden bu kişiler, yukarıda anlatılan “namaz kılmama, yetimi doyurmama, inananlar ile alay etme ve din gününü yalanlama gibi” dört büyük günahın hepsini birden işlemişlerdir. Ahiret’e inanmadıkları gibi onun varlığı hakkında da tartışırlar²⁰³.

¹⁹⁷ Semerkandî, “age.”, III/324.

¹⁹⁸ Şevkânî, “age.”, III/323.

¹⁹⁹ Tabatabâî, “age.”, XX/180.

²⁰⁰ el-Buharî, Hasen Bin Ali el-Hüseyin, “Fethu’l-Beyân Fî Mekâsidi’l-Kuran”, XIV/420, Katar, ty.; el-Bekâî, “age.”, XXI/76.

²⁰¹ Mâverdî, Muhammed bin Habib, “en-Nuket vel- Uyûn Tefsirul-Mâverdî”, VI/148; Semerkandî, “age.”, III/424.

²⁰² el-Buharî, “age.”, XIV/421.

²⁰³ Tûsî, “age.”, X/188.

Bundan dolayı da öldükten sonraya da inanmazlar.²⁰⁴

Şevkânî, demiştir ki: **بلى لا يخافون الآخرة** “ahiretten korkmazlar” ayetinden murat, “**ahiret’in azabından korkmazlar**” demektir. Çünkü, onlar cehennemden korksaydılar Allah’ın (cc.) ayetlerini inkâr etmezlerdi.²⁰⁵

Onları bozgunculuğa sevkeden şey, kıyamete inanmamaları ve ahiretin vukuûnu yalanlamalarıdır.²⁰⁶

Bu çağrı ve öğüdü kabul etmeyenlere sonunda ceza verileceğine inanmıyor, sonun olacağını saymıyorlar. Hayır, iş zannettikleri gibi değil onlar için korkunç bir âhiret vardır²⁰⁷.

Din günün yalanlanması hususunu Allah (cc.) en sona koymaktaki muradı ise yalanlamanın ne kadar büyük bir cürüm olduğunu ortaya koymaktır.²⁰⁸

5.7. Öğütten Yüz Çevirmeleri

***فما لهم عن التذكرة معرضين* كأنهم حمر مستنفرة* فرت من قسورة**

Ne oluyor onlara ki bu öğütten, bu irşaddan arslandan kaçan yaban eşeği gibi kaçıyorlar?

Öğütten yüz çevirme, Kuran ve diğer vaaz unsurlarından da yüz çevirme olarak ele alınmalıdır. Bu tip kâfirler, yüz çevirirken nefretle yüz çevirmişlerdir.²⁰⁹

Katâde demiştir ki: buradaki öğütten murat “Kuran’dır”.²¹⁰

Şu kâfirlere ne oluyor ki, kendilerini çağırıp uyardığın şeylerden uzak durup yüz çeviriyorlar? “**Ürkek yaban eşekleri gibi; ürkmüş olan, aslandan kaçır gibi kaçıyorlar.**”Onların haktan nefret edip yüz çevirmeleri tıpkı yaban eşeklerinin kendilerini kovalayıp avlamak isteyen aslandan ürküp kaçtıkları gibidir. Ebu Hüreyre, İbni Abbas, Zeyd İbn Eslem, onun oğlu Abdurrahman böyle demişlerdir.Hammad İbn Seleme... İbn Abbas’tan nakleder ki; Arapça’daki aslana Habeşçe’de **kasvere**, Farsça’da Şîr, Nabatça’da Evyâ adı verilir²¹¹.

²⁰⁴ Semerkandî, “age.”, III/424.

²⁰⁵ Şevkânî, “age.”, III/324.

²⁰⁶ İbn-i Kesir, “age.”, IV/444.

²⁰⁷ İbn-i Kesir, “age.”, IV/444

²⁰⁸ Zemahşerî, “age.”, IV/656

²⁰⁹ Zemahşerî, “age.”, IV/657.

²¹⁰ Mâverdî, “age.”, VI/148.

²¹¹ Elmalılı, “age.”, 5460.

KASVERE, “**kasr**” kökünden türemiş bir kelime olarak zorlu, zorba demek olup “**zorlu avcı alayı**” veya “**aslan**” manalarına geldiği açıklanıyor. Lügatçıların çoğu **kasvere**’nin aslan manasında olduğunu söylemişlerdir. Bunun Habeş lügati olduğu da rivayet edilmiştir. İşte Kur’an ile verilen Allah öğüdünden kaçan, onu dinlemek istemeyen budalalar öyle ürküp kaçıyorlar. Oysa o zavallı vahşi eşeklerin bir çaresizlik olmakla beraber yine de tehlikeden kaçmaktadırlar. Bu kaçışta belki bir kurtuluş, bir fayda düşünülebilir. Öğütten kaçan bu budalalar ise tehlikeden değil, kurtuluştan, kurtarıcıdan kaçıyor, faydalarını bırakıp yok oluşa koşuyorlar.²¹²

Bu Kur’an’dan yüz çevirmekte, ölüm hatırlatılarak yapılan öğütten kaçınmalarında kendileri için bir fayda mı var? Öğütten yüz çevirmekle o kötü sondan kurtulacaklarını mı zannediyorlar? Kur’an’dan öyle yüz çeviriyorlar ki sanki onlar ürkmüş yabancı eşekler, aslandan kaçmaktalar²¹³.

5.8. Gökten Sayfalar İnmesini İstemeleri

بل يريد كل امرئ منهم أن يؤتى صحفاً منسرة

Bu beyler, bu öğütle yetinmeyip üstelik her biri kendisine mahsus özel kitap özel ferman isterler!

Gökten sayfalar inmesi ile ilgili ayet hakkında şu olay sebep-i nüzul olmuştur:

İbn-i Münzir’in Süddî’den rivayet ettiğine göre müşrikler şöyle demiştir:Eğer Muhammed (sas.) doğruysa bize her adamın cehennemden berâtının yada cehennemlik olduğunu alınının üstüne yazılı olduğu şekilde berâtnâmeleri gökten indirsin.²¹⁴

Çünkü bize ulaştığına göre israiloğulları sabah uyandıklarında başlarının üstünde ya berâtlarını yada cehennemden kurtuluşları olacak keffaretnâmeleri bulurlardı. Bize de bu şekilde beraat indirmeni istiyoruz.²¹⁵

Şu müşriklerden her biri, peygambere (sas.) indirilen kitaplar gibi kendilerine de kitaplar indirilmesini isterler. Nitekim Allah Teâlâ En’am sûresinde buyurur ki: “**onlara bir ayet geldiği zaman; derler ki: Allah’ın (cc.) peygamberine verilen bize de verilmedikçe asla iman etmeyiz. Allah (cc.) risaletini nereye vereceğini en iyi bilendir.**”(En’am, 124) Katâde’den bir rivayette o, bu ayete şöyle mana vermiştir: kendilerine hiçbir amel yapmadan berat verilmesini isterler.²¹⁶

²¹² İbn-i Kesir, “age.”, IV/445.

²¹³ Elmalılı, “age.”, 5460.

²¹⁴ Suyuti, “Lübâbu’n-Nukûl Fî Esbâbi’n-Nüzûl”, 189.

²¹⁵ Zemahşerî, “age.”, VI/48.

²¹⁶ Elmalılı, “age.”, 5461.

Allah (cc.) onları kınayarak onların ahirete inanmadıklarını yüzlerine vurarak sanki şöyle demektedir: “sizler, açılmış halde gökten kitapların inmesini beklemeye hakkınız yok; çünkü sizler ahirete (gayba) bir kere inanmıyorsunuz.”²¹⁷

صحفاً منشورة “Açılmış sayfalar” ayeti hakkında birkaç görüş aşağıda verilmiştir:

Birincisi: Katâde demiştir ki, “Allah (cc.) tarafından bir kitap” Muhammed (sas.)’e verilecek.

İkincisi: Ebû Sâlih’e göre, “Ateşe onların atılmayacağına dair berât belgesi” verilecek.

Üçüncüsü: Mukâtil’e göre, “Allah’ın (cc.) onlara helal ve haramları” belirten bir kitap verilmesi.²¹⁸

Dördüncüsü: Ferrâ’ya göre, İsrâiloğullarından birisi günah işlediğinde o kişi için başının üstüne gökten bir sayfa inerdi, o kişi de o sayfada yaptığı günahı ve o günahın tevbesinin kabulünün şartını bulurdu, biz de böyle bir şey istiyoruz dediler.²¹⁹ Allah (cc.) bu anlamda şöyle buyurur: **“Tâ ki her birimizin üstüne bizim kendimizi okuyacağımız kitap indirmedikçe sana inanmayız” (İsrâ, 17/93.)**

Onlardan her kişi kendisine ayrı ayrı dağıtılmış sahifeler halinde öğüt getirilmesini istiyorlar. Genel bir öğüt ile yetinmek istemiyor. Her biri ziyafete çağrılır gibi özel davetiye ile ayrıca davet edilmesini istiyor. Görevine, çıkarına koşmak için kibirleniyor da her biri **“yarım ecelin geldi, şu, şu görevleri yapıp hazırlanarak geliniz duyurulur!”** diye ayrı bir uyarı ve çağrı bekliyor veya her biri için bir peygamber olmasını arzu ediyorlar ki bu budalalık öncekinden çok fazladır. Hayır, yok öyle şey herkes için ayrı bir öğüt, ayrı bir kitap gelmesine ihtimal yok. Bununla beraber öylede olsa yine gelmezler²²⁰.

Allah (cc.) yukarıda anlatıldığı şekilde isteklerde bulunan kâfirleri reddedercesine onlara cevap olsun diye sanki şöyle demektedir: “Onlar, bir kere öğütten yüz çeviriyorlar niye gökten sayfalar istiyorlar? Öğütten nasibi olmayanın ahiretten ve (gaybtan) da nasibi olmaz, çünkü öğüt ahirete inananlara fayda verir.”²²¹ Ayrıca ahiret gayb ile ilgili bir meseledir.

Bu konuda Allah (cc.) şöyle buyurur: **“Şüphesiz Kuran, müttekîler için bir öğüttür.” (Hâkka, 69/48.)**
“Kuran, gayba inananlara hidâyet kaynağıdır.” (el-Bakara, 2/3.)

Namazı kılmayan, kimsesizi doyurmayı Müslümanlar ile alay eden bu kimselere ne öğüt fayda verir, nede âhirette şefaathâçilerin şefaati fayda verir. Bunca günah ve küfür içerisinde bulunan bu kâfirleri Allah (cc.), alaya alarak **“yaban eşeklerine”** benzetmiştir. Hiç şüphe yok ki bu Zâlimler bu benzetme ve hakâretleri bu dünyada iken hak etmişlerdir. Çünkü onlar Müslümanlar ile alay ederken, onlara hile ve düşmanlık

²¹⁷ Zemahşerî, “age.”, IV/658.

²¹⁸ Mâverdî, “age.”, VI/148.

²¹⁹ Semerkândî, “age.”, III/424.

²²⁰ İbn-i Kesir, “age.”, IV/447.

²²¹ Ebus-Suûd, “age.”, IX/63.

beslerken iyiydi. Allah (cc.), onlara bu şekilde hakaret ederek onları azarlamaktadır. Aynı zamanda da onları imana davet etmektedir. Biz inanan Müminleri ise teselli ederek yolumuzun doğru olduğunu bu yoldan kesinlikle sapma yapmamamız gerektiğini bizlere imâ etmek istemektedir.

Allah (cc.) Müddessir Sresi'nde cehennemliklerin zellilerinden bahsederken kfrn ve nifâkn niteliklerini bizlere anlatmış oluyor. “ **Namaz kılmama, miskini doymama diye geçiyor ama sanki İslâmın şartı olan Zekâtı vermemeyi anımsatıyor, kâfirlerle sıkı bir dostluk içinde olma, gayba inanmayıp gayba inananlarla alay edercesine gayptan sayfalar ve haberler isteme ve ahiretten dolayısıyla da Allah'tan (cc.) korkmama**” gibi özelliklerin hepsi bir kişiyi buz gibi kâfir yapar. Yada bu özelliklerin bir kısmı kendisinde bulunan kişi “**münafık**” olur. Allah (cc.) hepimizi bu özelliklerden korusun!

SONUÇ

Kalem ve Müddessir Sûreleri, diğer Kuran sûreleri gibi ilahi bir uyarıdır. Nitekim insanoğlu bu sureler üzerinde biraz düşünse, kendisi için bu sûrelerde ne kadar büyük öğütlerin olduğunu anlaması hiç de zor olmayacaktır. Zira bu sûreler üzerinde biraz tefekkür neticesinde insan anlamaktadır ki;

Allah (cc.) insanları yeryüzünde yalnız bırakmamış ona üstün ahlak sahibi akıllıca hareket etmeyi öğreten peygamber Hz. Muhammed (sav.)'i göndermiştir.

Hz. Muhammed (sas) de insanlara cenneti ve cehennemi anlatmıştır. Onlara hangi amelleri işlerseler cennete; hangi ameli işlerseler cehenneme gideceklerini tebliğ etmiştir.

Tebliğini Allah'tan (cc.) alan Rasulullah (sav.) şu kötü amelleri işleyenlerin cehenneme sürükleneceğini haber vermiştir;

İslam Dini'ni yalanlayanlar, çokça yemin edenler, alçakça düşünüp hareket edenler, insanları hakir görüp kaş göz hareketiyle ayıplayanlar, laf getirip götürenler, azgınlar, halk arasında günah işlemekte ün yapan kişiler. Bu özelliklere sahip kişilerin cehennemlik olduğu Kalem ve Müddessir Sûrelerinde anlatılmıştır.

İnsanların nehyedildiği bu davranışlardan uzaklaşarak güzel ahlaklarla ahlaklanmaları gerekmektedir. Güzel ahlakları kazanabilmeleri için de insanlığın muşahhas örneği Hz. Muhammed (sav.)'i örnek almaları kaçınılmazdır.

Yüce Allah (cc.) her dileğin üzerinde mutlak dileyendir. Bu sebeple her insan, bu temel inancı dikkate alarak dâima Allah'tan (cc.) yardımını ve hidayetini dilemeli ve her fırsatta onun hoşnutluğunu kazanacak güzel ahlak sahibi olmayı amaç edinmelidir.

Hiç şüphesiz Kalem ve Müddessir sûrelerinden çıkarılabilecek öğütler bunlarla sınırlı değildir. Ancak biz, tezimizde bu iki sûrede cehenneme götüren sebepleri zikrettik.

Kuran'ın herhangi bir sûresi üzerinde yapılan bu tür tez çalışmalarının, birçok faydası vardır. Faydalarından belki de en önemlisi, çalışmayı gerçekleştirenin, bu çalışması sayesinde Yüce Allah'ın (cc.) göndermiş olduğu Kuran'ı sadece bir sûresiyle de olsa etraflıca anlama imkânı bulmasıdır.

Bunun yanında böyle bir tez çalışmasının, konuyu inceleyene tefsir sahsına dair klasik eserlerle tanışması ve onlarla ilgili muasır kitapları bir arada değerlendirilmesi imkanı vermesi bakımından da oldukça eğitici olan bir yönü bulunmaktadır. Zira bu sayede o, başlangıcından bu güne kadar Kuran hakkında yazılmış olan birçok esere şahit olmakta ve ilgili sahadaki literatürünü geliştirmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

ATEŞ, Süleyman, “Çağdaş Kuran Tefsiri”, Yeni Ufuklar, Neşriyat, İstanbul, 1991.

ÂLUSÎ, “Rûhul-Meânî fî Tefsîril-Kur-an’-il-Azîm ve seb’ul-Mesânî”, Darul-Fikr, Beyrut, 1995

el-BEGAVÎ, Ebu Muhammedil-Hüseyn bin Mes’ud, “Meâlimut-Tenzîl”, Taybeh Neşriyât, ty., yy..

el-BİKÂÎ, “Nazmud-Dürer Fî-Tenâsubi’l-Ây ve’s-Suver”, Katar, 1984.

El-Beyzâvî, Ömer bin Muhammed eş-Şîrâzî, “Envârut-Tenzîl ve Envârut-Te’vîl”, Dâr’ul-Fikr, Beyrut, ty..

el-BUHÂRÎ, Hasen Bin Ali el-Hüseyn, “Fethu’l-Beyân Fî Mekâsidi’l Kuran”, Katar, ty..

BUHARÎ, “Sahih”, Mektebetül’İslâmî, Elif Ofset, İstanbul, 1979.

BURSEVÎ, İsmail Hakkı, “Ruhul Beyan”, Damla yay., İstanbul, 1996.

Ebu DAVUD, Süleyman b. Eş’as Sicistânî’l Ezdî, “Sünen”, Dâru’l İhya, ty., yy...

ELMALILI, M. Hamdi Yazır, “Hak Dini Kuran Dili”, Nebioğlu Basımevi, İst., 1962.

el-HASEN, Muhammet Ali, “El- Menar Fi Ulumil- Kur’an”, Riyad, 1983.

HAVVA, Said, “El-Esas Fit-Tefsir”, Şamil yay., İst., 1992

İbn-i KESİR, Ebu’l –Fidâ İsmâil, “Tefsîru’l-Kurani’l-Azim”, Dâru’l-Ma’rife, Lübnan, 1969.

İbn-i MÂCE, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid el-Kazvînî, “Sünen”, Dâru-İhya, Halep, 1952.

el-KASIMÎ, Cemalettin, “Mehâsinut-Te’vîl”, Halebî Şirketi, Şam, ty..

KUTUP, Seyyid, “Fi- Zilâl’il-Kuran”, İhyâ Kitabevî, Beyrut,1976.

MÜSLİM, Ebu-l Hasen, “Sahih”, Mektebetü’Ticârî, Beyrut, ty..

er-Râzî,el-Muhammed Ziyaaddin Ömer Faretin, “Tefsîrul-Kebîr-Mefatihu’i Gayb”, XV/77, Dâr’ul-Fikr, Lübnan,1990.

SEMERKANDÎ, Muhammed bin Ahmed bin İbrahim, Dâru’l-Kütübü’l İlmiye, Lübnan, 1993.

SUBHÎ-SALİH, “Mebahis fî-Ulûmi-l’Kur-an”, İst., ty..

SUYUTÎ, “Lübâbu’n-Nukûl Fî Esbâbi’n-Nüzûl”-“Tefsîru’l Celâleyn’dan alıntı”, İstikamet Matbaası, ty., Kahire.

es-SUYUTÎ, Ebu’l-Fadl Celâleddin Abdurrahman b. Ebubekir, “ed-Dürrul-Mensûr fit-Tefsîri bil-Me’sûr”, Dâr’ul-Mârifeh, Beyrut, 1983.

ŞEVKÂNÎ, “Fethu’l-Kadîr”, Mustafa Matbaası, Mısır, 1351.

TABATABÂÎ, “el-Mîzân Fî Tefsîri-l’Kur’an”, Kütübü’l İslâmî, Tahran, ty..

TABERÎ, İbn-i Cerir, “Cami ul-Beyan an-Te’vili Ayil-Kur’an”, Darul-Fikr, Beyrut, 1995.

TİRMİZİ, Muhammed b. İsa, “Sünen”, Mektebetül’İslâmî, İstanbul, ty..

ZEMAŞERÎ, Ebul- Kâsım Mahmud bin Ömer, “el-Keşşâf An Hakâikit-Tenzîl ve Uyûnîl-Akâvîl”, Beyrut, 1997-1417.

ÖZGEÇMİŞ

Osman Nedim Yektar, 25.07.1974 tarihinde Adapazarı'nda doğdu. İlk okulu Mehmet Nuri İlkokulunda okudu. Orta ve ilse tahsilini Sakarya İmam Hatip Lisesi 'nde yaptı. Üniversite tahsiline 1994 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde başladı. 1996 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesine ikinci sınıfa yatay geçişle gelerek 1999 yılında bu fakülteden mezun oldu. 2000 yılında Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Ana Bilim Dalı, Tefsir Bilim Dalında Yüksek Lisansına başladı. Halen bu görevi sürdürmektedir. Evli ve bir çocuk sahibidir.